

NACIONALNA ŠUMARSKA POLITIKA CRNE GORE

Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Šume za budućnost Crne Gore

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima

Dokument usvojen od strane Vlade Crne Gore (br:03-3982)
na sjednici od 24. aprila 2008. godine

Sadržaj

Zahvalnost	6
1 Uvod	7
2 Značenje šuma za Crnu Goru	10
2.1 Istorijat šumarstva u Crnoj Gori	11
2.2 Sadašnje stanje šuma	13
2.3 Sektor šumarstva	16
Javni sektor.....	16
Industrija i pružaoci usluga.....	17
Nevladine organizacije.....	18
Zakonodavni okvir.....	18
2.4 Buduće potrebe za usluge koje nudi šuma	19
3 Ciljevi politike	21
3.1 Nacionalna strategija održivog razvoja	22
3.2 Opšti ciljevi politike upravljanja šumama i šumskim zemljištima	25
4 Principi	26
Održivost (ekološka, socijalna, ekonomska).....	27
Ekosistemski pristup gazdovanju šumama.....	27
Sinergija između funkcija šuma.....	27
Vrijednost resursa.....	27
Predostrožnost.....	27
Saradnja svih učesnika.....	28
Ekonomičnost.....	28
Monitoring i evaluacija rezultata.....	28
Kvalitet rada.....	28
5 Definicije	29
6 Izjave o politici	32
6.1 Kvalitetne šume zadovoljavaju potrebe Crne Gore	33
Izjava o politici 1. Šume imaju više namjena i višenamjenski se upravljaju i koriste.....	33
Izjava o politici 2. Održavanje postojećeg optimalnog stanja šuma i šumskih zemljišta.....	34
Izjava o politici 3. Šume imaju bitnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena i prilagođavanju na njih	35
Izjava o politici 4. Unapređenje strukture i drvene zalihe u šumama.....	35
Izjava o politici 5. Uzgoj i zaštita šuma u Primorju.....	36

Izjava o politici 6.	Integracija nacionalnih i međunarodnih ciljeva zaštite prirode u upravljanju šumama.....	37
Izjava o politici 7.	Poboljšanje uslova za divlju faunu u šumskim ekosistemima i povećanje brojnosti populacija lovne divljači i zaštićenih vrsta.....	38
6.2	Šume kao osnov za razvoj društva i nacionalne ekonomije.....	39
Izjava o politici 8.	Šume su dio nacionalnog blaga.....	39
Izjava o politici 9.	Šuma ima značajnu ulogu u razvoju ruralnih područja.....	40
Izjava o politici 10.	Privatne šume pružaju brojne opštekorisne usluge, u zamjenu država vlasnicima nudi stručne usluge i druge podsticajne mjere.....	41
Izjava o politici 11.	Uvažiti rezultate procesa restitucije u upravljanju šumskim resursima i dati jasnu definiciju vlasništva za budućnost.....	42
Izjava o politici 12.	Mogućnost korišćenja osnovnih i opštekorisnih funkcija privatnih i državnih šuma od lokalne zajednice.....	42
Izjava o politici 13.	Sistematska izgradnja šumskih i lokalnih puteva za potrebe gazdovanja šumama, razvoja ruralnih područja i zaštite od požara.....	43
Izjava o politici 14.	Nedrvni šumski proizvodi i usluge šuma.....	44
Izjava o politici 15.	Transparentno tržište šumskih proizvoda i usluga u šumarstvu.....	45
Izjava o politici 16.	U periodu do ulaska u EU Crna Gora podstiče ponovni razvoj drvne industrije na temelju domaće drvne sirovine.....	47
Izjava o politici 17.	Ugovori o korišćenju šuma slijede ciljevima upravljanja šuma i socio-ekonomskim ciljevima.....	48
Izjava o politici 18.	Sertifikacija održivosti šuma i šumskih proizvoda po međunarodnim standardima.....	49
Izjava o politici 19.	Promocija drveta kao građevinskog materijala i energenta.....	50
6.3	Moderan i konkurentan sektor šumarstva.....	51
Izjava o politici 20.	Prilagođavanje i usklađivanje zakonodavstva zahtjevima EU i ciljevima politike.....	52
Izjava o politici 21.	Integralno upravljanje i planiranje šuma na čitavoj teritoriji i usklađivanje sektorskih planova.....	52
Izjava o politici 22.	Monitoring kao osnova za upravljanje i instrument kontrole rezultata.....	54
Izjava o politici 23.	Zajednička a podijeljena odgovornost za zaštitu šuma.....	54
Izjava o politici 24.	Koordinacija na području zaštite šuma od požara.....	55
Izjava o politici 25.	Jačanje i prilagođavanje državnih institucija novim zadacima..	56
Izjava o politici 26.	Osposobljavanje savjetodavne službe za privatne vlasnike šuma.....	57
Izjava o politici 27.	Uspostavljanje udruženja vlasnika, stručnjaka i industrije.....	58
Izjava o politici 28.	Partnerstvo: Savjet na državnom i lokalnom nivou.....	59
Izjava o politici 29.	Šumarski geografsko informacioni sistem.....	60
Izjava o politici 30.	Uvođenje standarda u šumarstvo,	

	licenciranje, jačanje kapaciteta.....	60
Izjava o politici 31.	Razvoj ljudskih resursa u šumarstvu i drvoprerađi.....	61
Izjava o politici 32.	Naučna istraživanja u šumarstvu.....	62
Izjava o politici 33.	Učešće javnosti, dostupnost informacija.....	63
Izjava o politici 34.	Finansiranje.....	65
Izjava o politici 35.	Međunarodna saradnja.....	66
7 Načini implementacije.....		67
7.1 Sektorsko planiranje.....		68
7.2 Finansiranje sektora šumarstva.....		68
7.3 Međusektorska koordinacija.....		69
7.4 Zakonodavstvo u šumarstvu.....		69
7.5 Monitoring sektora.....		69

Zahvalnost

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima (Nacionalna šumarska politika) je usvojena od strane Vlade Crne Gore na sjednici 24. aprila 2008. godine. Ovaj dokument je pripremljen od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, i uz pomoć projekta „Razvoj šumarstva u Crnoj Gori“, FODEMO faza II, koji zajednički finansiraju Vlada Velikog Vojvodstva Luksemburga i Vlada Crne Gore i Holandske razvojne organizacije SNV Montenegro, uz intenzivno učešće sedam Radnih grupa (ukupno preko 50 članova) koje je Ministarstvo formiralo u okviru procesa izrade ovog dokumenta. Radne grupe su se sastojale od predstavnika brojnih zainteresovanih strana - državnih institucija, nevladinog sektora, drvne industrije, obrazovanih institucija, privatnih vlasnika šuma, potpomognute sa konsultantima iz Slovenije, Srbije, Njemačke, Kanade, Crne Gore i Bugarske.

Zahvaljujemo se predstavnicima Radnih grupa, međunarodnim konsultantima, Koordinacionom timu Nacionalne šumarske politike koji je rukovodio formulisanjem ove Politike i nadgledao implementaciju cjelokupnog procesa, Sekretarijatu Nacionalne šumarske politike na logističkoj podršci Koordinacionom timu i Radnim grupama, kao i brojnim učesnicima na tematskim radionicama, okruglim stolovima i javnim raspravama koji su svojim sugestijama, mišljenjima i predlozima pomogli u izradi ovog dokumenta.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede želi da se posebno zahvali Vladi Velikog Vojvodstva Luksemburga i Holandskoj razvojnoj organizaciji SNV Montenegro na pomoći i kvalitetnoj saradnji tokom pripreme Nacionalne politike upravljanja šumama i šumskim zemljištima.

Proces izrade Nacionalne šumarske politike vodili su ispred:

- Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Dr. Milosav Andjelić, pomoćnik ministra za sektor šumarstva
- Projekta „Razvoj šumarstva u Crnoj Gori“, FODEMO faza II, - James Acworth, međunarodni koordinator projekta
- Kancelarije SNV Montenegro – Jens Lund Hansen, viši savjetnik za šumarstvo

1 UVOD

1 Uvod

U Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede prepoznali smo značaj donošenja strateških dokumenata i definisanje razvojnih politika.

Zbog toga smo u prethodnom periodu predano radili na tom planu i sada su aktivnosti u ovom resoru osnažene činjenicom da u rukama imamo usvojenu Strategiju razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja, Strategiju razvoja ribarstva i Nacionalnu šumarsku politiku.

Pomenute strategije i ova šumarska politika se uklapaju u širi okvir koji je definisan dokumentima: Strategijom održivog razvoja, Strategijom smanjenja siromaštva, Strategijom uravnoteženog regionalnog razvoja, Ekonomskom politikom, Nacionalnim programom za evropske integracije. Ova dokumenta proističu jedan iz drugog, međusobno se dopunjavaju i uslovljavaju.

Ova šumarska politika će imati svoju posebnu upotrebnost za državne institucije, lokalne samouprave, naučne i stručne institucije iz ove oblasti, privredne subjekte, vlasnike šuma i šumskog zemljišta, civilno društvo i svima će ukazivati na njihove obaveze i odgovornosti.

Posebna vrijednost ove šumarske politike je u tome što nije ispisivana kabinetski, ne znači prosto preuzimanje ekspertske misli i iskustva sa strane, već joj je prethodio rad sedam radnih grupa sa 49 članova iz različitih organizacija, 14 domaćih i međunarodnih konsultanata, više održanih radionica, održane preliminarne rasprave, Vladine komisije su je razmatrale dva puta, Vlada usvojila Nacrt i nakon toga organizovala široku javnu raspravu. Prije konačnog usvajanja od strane Vlade, razmatrana je i na Nacionalnom savjetu za održivi razvoj.

U procesu izrade ovog dokumenta imali smo veoma važnu podršku LUX - FODEMO projekta i holandske SNV. Izražavam poštovanje i zahvalnost našim partnerima i državama donatorima ovih projekata.

Hvala svim učesnicima koji su dali doprinos u pripremi ovog dokumenta.

Čestitam i Upravi za šume koja je angažovala svoje kadrovske kapacitete u procesu donošenja ove politike.

Ova šumarska politika ima svoju posebnu vrijednost jer se donosi u vremenu kada je Crna Gora odlučno zakoračila ka svom evropskom putu, potpuno svjesna da na tom putu mora usaglašavati svoje politike, svoje zakonodavstvo, svoje institucije, mora jačati konkurentnost svoje ekonomije.

Ova šumarska politika ima svoju vrijednost i zbog toga što se donosi nakon uspješno sprovedenog Vladinog programa sanacije šumarstva i drvoprerade iz 2003. Siguran sam da ne treba podsjećati na ta vremena koja bi se mogla najkraće opisati: kao stečaj u tom reprodancu, zaposleni godinama na birou i bez plata, konvoji trupaca odlaze iz Crne Gore. Danas ohrabrujuće slike – značajne investicije su u toku, značajan broj uposlenih radnika sa redovnim primanjima (nadamo se vremenom i većim), ostvaruju se izvojni rezultati, povećava se stepen finalizacije.

Ova šumarska politika ima svoju vrijednost i zbog toga što se donosi u vremenu kada su se i u sektoru malih i srednjih preduzeća jasno izdiferencirala ona kod kojih se preduzetništvo ne

završava sa varijantom brente ili pak gatera, već su svoju proizvodnju organizovali sa raznim finalnim proizvodima koji dopiru i na probirljiva regionalna i šira tržišta.

Ova šumarska politika treba da obezbijedi nastavak tih pozitivnih trendova, da učvrsti partnerstvo sa strateškim partnerima, da stvori pretpostavke za nova partnerstva, da definiše modele komunikacije i partnerstva sa lokalnim stanovništvom, lokalnim zajednicama, sa privatnim vlasnicima šuma, sa NVO sektorom, da bude rampa za sve uočene devijacije.

Ova šumarska politika ima svoju vrijednost i zbog toga što jasno ukazuje na multifunkcionalnu ulogu šume – šuma nije samo trupac, već je to bogat biodiverzitet, to je i ljekobilje i šumski plodovi, pretpostavka za ukupni ruralni razvoj.

Politika ruralnog razvoja će sve više zaokupljati našu pažnju uz puno razumijevanje da ruralni razvoj ne znači samo novu farmu ili njivu, već i školu i ambulantu i široku disperziju ekonomskih aktivnosti, ali svakako i održivo korišćenje šuma.

Ova šumarska politika će biti dobra osnova za izradu novog Zakona o šumama i izradu Nacionalnog programa razvoja šumarstva, za inventuru šuma, za novu generaciju planova.

Usvajanjem ovog dokumenta se otvara široko polje za akciju.

Milutin Simović

Ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

2 ZNAČENJE ŠUMA ZA CRNU GORU

2 Značenje šuma za Crnu Goru

2.1 Istorijat šumarstva u Crnoj Gori

Crna Gora je geografski vrlo raznolika, a i pored relativno male teritorije proteže se preko dva evropska biogeografska regiona: mediteranskog i alpskog. Razvoj sadašnjih šumskih ekosistema na teritoriji Crne Gore je počeo za vrijeme ledenih doba, kad su se zbog južnog položaja i raznolikosti staništa u planinama Balkanskog poluostrva održali brojni endemiti kao što su munika, molika, crni bor i drugi. U kasnom neolitu, kao i svuda na području Mediterana započeo je i značajan uticaj čovjeka na prirodu i šume.

Za potrebe stočarstva vatrom su prvo očišćene površine u primorju, a kasnije i planinski pašnjaci. Kao u svim mediteranskim i evropskim područjima, šume su se održale samo na nepristupačnim područjima i tamo gde su ljudima bile potrebne kao izvor tehničkog i ogrijevnog drveta. U odnosu na susjedna područja, zbog svoje topografije Crna Gora je ostala relativno bogata šumama, što je i bila osnova za samo ime „Crna Gora“. U toku istorije i života koji je zavisio od prirode, stanovnici Crne Gore su razvili vrlo blizak odnos sa prirodom i tradiciju gazdovanja i zaštite dragocjenih šumskih resursa. To najbolje pokazuju pravila povezana sa upravljanjem plemenskih, bratstveničkih i seoskih šuma.

Pomene prirodnih vrijednosti i brige o njima nalazimo još u srednjovjekovnim pisanim izvorima (kraj XV vijeka), u Hrisovuljama blagočastivog Ivana Crnojevića vladara Crne Gore, kada je na primjer u pitanju područje Lovćena. Faunu Lovćena nabraja i Bolica u svom djelu iz 1614. godine, posebno pominjući i ljekovito bilje. Napoleonov pukovnik, Viale de Somijera, autor prve obimnije cjelovite knjige o Crnoj Gori, koja je objavljena u Parizu 1820. godine posvećuje čitavo sedmo poglavlje u knjizi crnogorskim šumama koje naziva „savršena vegetacija“, iznoseći pri tom i prvu poznatu podjelu prema nadmorskoj visini staništa.

Sa početkom modernog šumarstva u Evropi u XIX vijeku, počinje i državna briga o korišćenju i zaštiti šuma u Knjaževini Crnoj Gori koja je u nadležnosti Ministarstva vojnog, koje će do prvih godina XX vijeka donositi naredbe i druga akta u pravcu regulisanja stanja i odnosa u oblasti šumarstva, lova i ribolova. U ovo vrijeme šume u Primorju su vrlo rijetke, što se uočava i na prvim fotografijama iz ovog doba i prepoznaje se njihovo značenje za budući razvoj. „Naredba o sječi gore“ koju je Ministarstvo vojno, kao nadležno za ovu oblast donijelo 1886. godine, a u kojoj se kaže: „Ja držim gospodine komandire, da je u interesu svakoga crnogorca da njivi i oblagorođuje goru, pa bila ona opšta komunika, komunika seoska, ili svojina pojedinoga – jer to svakojemu žitelju Crne Gore nalažu interesi, za opstanak živoga, koji je naš najglavniji promet...“, najbolje ilustruje navedene tvrdnje. U to vrijeme počinje i samoinicijativno angažovanje i organizovanje lokalnog stanovništva na zaštiti šuma. Domaćini iz Donjeg Kraja kod Cetinja su u pisanoj formi sačinili 1865. godine dogovor u cilju zaštite šuma i ovjerili ga kod državne vlasti. Ovakav dogovor sačinice krajem XIX vijeka i domaćini iz sela Milijevića u Čeklicima.

Iz godine u godinu novina „Glas Crnogorca“, dosta prostora posvećuje značaju i zaštiti šuma. Objavljeni tekstovi ukazuju na značaj uzgoja bilja i šumskog blaga, pa edukujući čitaoca utiču na formiranje ekološke kulture. O značaju šuma, sredinom 1896. godine, u „Glasu Crnogorca“ piše: „šuma je izvor i bogatstva i plodnosti i još nešto više od toga: ona je izvor zdravlja...gdje je više šume više je naroda i vijek je duži...“

U isto vrijeme, zbog njihove udaljenosti od mogućnosti transporta, šume u sjevernom dijelu Crne Gore su gotovo netaknute i predstavljaju ogromno prirodno bogatstvo. U drugoj polovini XIX i početkom XX vijeka pojavljuje se interesovanje za njihovu ekonomsku eksploataciju. Pored skromnog domaćeg, zainteresovanost pokazuje i strani kapital, naročito onaj iz Italije i Francuske. Godine 1904. italijansko društvo pokazuje konkretno interesovanje za ulaganje u eksploataciju šuma. Prednacrt projekta ulaganja sredstava predviđa iznos od cca. 2. miliona kruna i obuhvata izgradnju luke u Baru, željeznice od Bara do Vira i kolskog puta od rijeka Tare do Morače. Šuma koja bi se na ovaj način eksploitala procijenjena je tada na oko 2 miliona kubika jelove sastojine, dok bukove, kako se ističe „...ima mnogo više...”. Upravo za eksploataciju šuma vezani su i začeci razvoja industrijske proizvodnje u Crnoj Gori. Prva pilana je počela sa radom 1873. godine u Rijeci Crnojevića.

Prilikom oslobođenja Kolašina od Turaka 1878. godine, plemena Rovca i Morača su svoj dio šuma na području Biogradske gore poklonila knjazu Nikoli I Petroviću. Godine 1885. poslije oslobođenja i pripajanja Crnoj Gori poljske opštine, knjazu Nikoli su ustupljene šume u Biogradskoj gori. Od tada se ove šume nazivaju „kraljev zabran” ili „Branik”. Pretpostavlja se da je kompleks kraljevog „Branika” obuhvatao prostor od oko 1800 ha. Za vrijeme vladavine kralja Nikole, šuma Biogradske gore, koja je pripadala dinastiji Petrović korišćena je samo za lov. Čuvanje i zaštita šuma i lovišta vršena je vrlo strogo, što je pozitivno uticalo da i plemenske šume u blizini budu manje korišćene nego što je do tada bilo uobičajeno.

Sveobuhvatnije uređivanje pravnim normama brige o prirodnim vrijednostima u prvim godinama XX vijeka preuzima Ministarstvo unutrašnjih djela, upravo 1904. godine uz donošenje čitavog niza posebnih zakonskih akata kojima se regulišu mnogi aspekti korišćenja i zaštite prirodnih dobara (Raspisi o šumama, Zakon o lovu, propisi o ribolovu i dr.).

Raspis (naredba) o šumama koji je donesen 1904. godine, predstavlja prvi obimniji državni akt o uređenju odnosa prema šumama. Raspis ima 26 članova, koji su razvrstani u četiri dijela: I O podjeli šuma; II O državnim, plemenskim, opštinskim, seoskim i crkvenim šumama; III O privatnim šumama; IV Kazne. Sami nazivi odjeljaka ukazuju na strukturu Naredbe, kroz čije će se članove saopštiti zabrane, ograničenja i objašnjenja načina pri postupanju kod korištenja, čuvanja i podizanja šumskih sastojina. Na kraju naredbe posebno je skrenuta pažnja organima vlasti na terenu: „... Osobito pak preporučujemo plemenskim kapetanima da gornju naredbu objave narodu prilikom skupova i razlozima dokažu nužnost i korist koju šume daju, bilo sa zdravstvenog bilo s ekonomskog gledišta, s napomenom da je svako dužan, radi svoje lične koristi obratiti najveću pažnju na ovo veliko i neprocjenjivo narodno blago...”

U isto vrijeme raste i pritisak na šume krčidbom i sječom za prodaju u inostranstvu, pa je Ministarstvo unutrašnjih djela krajem 1904. godine uputilo poseban raspis plemenskim kapetanima kojim se potencira važnost šuma i insistira na poštovanju već donešenog zakonskog akta. U ovom Raspisu se polazi od konstatacije da je: „šumarstvo jedna od najvažnijih grana državnog bogatstva, na koju treba obratiti strogu pažnju”, i uz poziv na odredbe donesene naredbe o šumama veoma precizno se skreće pažnja plemenskim kapetanima na obaveze formiranja i stalnog rada lokalnih šumskih komisija.

Opširniji i precizniji Raspis o šumama donesen 1909. godine u Crnogorskoj skupštini, ostaće na snazi do 1918. godine. U vrijeme od 1918. do 1989. crnogorske šume su činile dio šumskih resursa Jugoslavije na kojima se bazirao dobar dio ekonomskog razvoja zemlje. U tom periodu nekadašnje prašume sjevera otvorene su za iskorištavanje, a sječe su uzrokovale brojne degradacione procese.

Sve do 1933. godine kod nas stabla se čak nijesu ni obilježavala za sječu, jer su se sjekla uglavnom ona najelitnija. Poslije Drugog svjetskog rata u periodu tzv. industrijalizacije, u velikoj mjeri su uništeni najvredniji šumski kompleksi. Po nekim podacima u periodu od 1947. do 1951. u Crnoj Gori se sjeklo oko 1.200.000 m³ godišnje, sedamdesetih godina obim industrijskih sječa se kretao nešto preko 900.000 m³ i na tom nivou se zadržao sve do kraja 80-ih, kada je u 1989. godini dostigao nivo oko 800.000 m³. Sve ove podatke treba uzeti uslovno, jer je pouzdana evidencija postajala samo za sječe koje su se odnosile za industrijske potrebe.

U isto vrijeme na kršovitim područjima u Primorju počinju projekti planskog pošumljavanja goleti, a zbog zabrane držanja koza od tadašnjih vlasti, smanjuje se pritisak ispaše na prirodu. Time počinje proces prirodne sukcesije kojim do kraja dvadesetog vijeka veći dio Primorja prerasta u niske šume i šikare.

Poslije 1989. godine raspada se dotadašnje tržište za šumske i drvne proizvode, a time i do tada stvoreni drvnoindustrijski kombinati. Posljedica toga je da se smanjuje obim sječe, dolazi do zastoja u izvođenju funkcija šumarstva i razvoju šumarske struke i do pojava nekontrolisanih bespravnih sječa u nekim šumskim područjima.

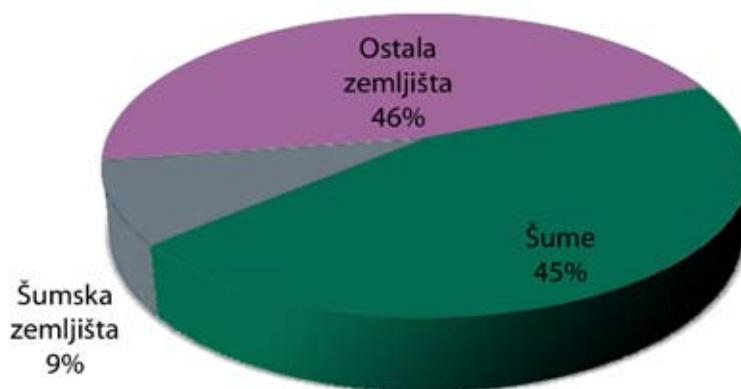
2.2 Sadašnje stanje šuma

Proglašavanje Crne Gore ekološkom državom 1991. godine dalo je okvir za budući razvoj Crne Gore kao društva koje je opredijeljeno prema održivom razvoju i zaštiti životne sredine. Iako se stanje visokih ekonomskih šuma za vrijeme XX vijeka u smislu drvne zalihe znatno pogoršalo, šume su danas jedan od najznačajnijih prirodnih ekosistema koji daju osnovu za održivi razvoj Crne Gore. Drvna biomasa, kao proizvod sa niskim negativnim uticajem na životnu sredinu jeste najznačajniji domaći proizvod za grijanje. Trgovina visokokvalitetnim drvnim i nedrvnim šumskim proizvodima (ljekovito bilje, šumsko voće i pečurke) daje značajan doprinos poboljšanju života mnogih ruralnih zajednica. One su glavno stanište divlje faune, i podržavaju bogat diverzitet divljači i njima povezanu djelatnost lovstva. Predstavljaju ključni faktor u očuvanju i uređenju voda i pružaju zaštitu od erozije na strmom terenu. Šume vrše neto absorpciju značajnih količina ugljen-dioksida i time pomažu kod sprečavanja klimatskih promjena. Pored toga, preduzeća drvne industrije učestvuju u razvoju nacionalne ekonomije, čime pomažu razvoj mnogih siromašnijih zajednica.

U ovom poglavlju prezentovani su osnovni kvantitativni podaci o šumama Crne Gore na osnovu postojećih zvaničnih statistika i evidencija. Upotrebljivost ovih podataka je ograničena činjenicom da neka šumska područja nisu sistematski uređena u poslednjih dvadeset godina. Kao objektivna osnova za detaljnije planiranje gazdovanja u narednim godinama planira se nacionalna inventura šumskih resursa, a postojeći podaci, uz primjenu principa predostrožnosti, služe kao agregat za odluke na nivou nacionalne politike.

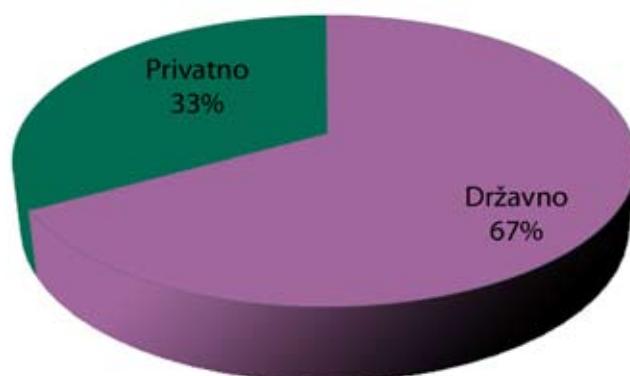
Ukupna površina Republike Crne Gore iznosi 1.381.200 ha od čega prema statističkim pokazateljima na šume i šumsko zemljište otpada 743.609 ha ili 54%, a oko 60% stanovništva je vezano za selo i prostore koji su bogati šumama.

Šume u Crnoj Gori

Po vrijednosti šumskih površina, očuvanosti, uređenosti, raznovrsnosti, načinu gazdovanja kao i uticaju na zaštitu životne sredine, čak i uzimajući u obzir područja oštećena u prošlosti, naše šume su među najkvalitetnijima u Evropi. Po stepenu šumovitosti Crna Gora pripada samom evropskom vrhu. Naime, uz skandinavske zemlje, sa 0,9 ha šuma po glavi stanovnika, Crna Gora je jedna od najšumovitijih zemalja u Evropi, sa visokom vrijednošću i ogromnim potencijalom za rekreaciju i turizam. Slovenija ima stepen šumovitosti 58% (0,6/ha po stanovniku); Hrvatska 37% (0,47 ha po stanovniku); Srbija 25% (0,3 ha po stanovniku); BiH 41%; Španija 30%; Austrija 38%...

Vlasništvo šuma

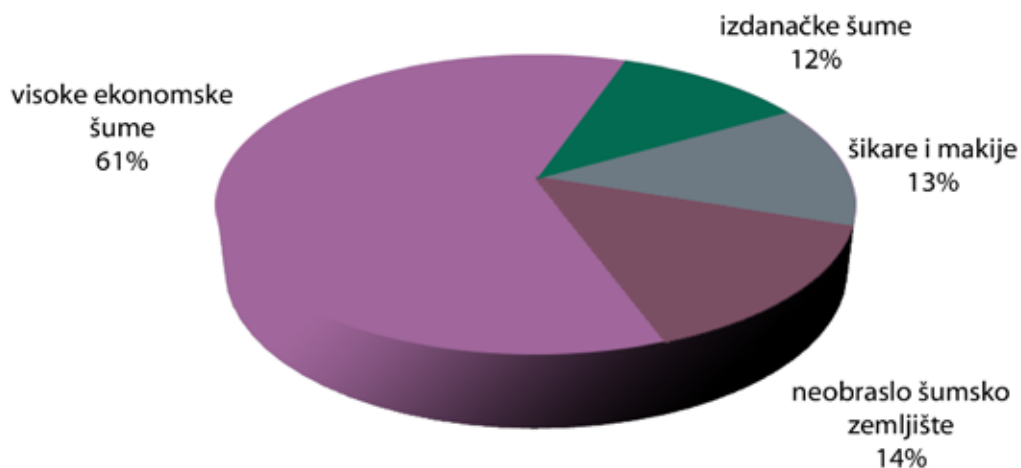

Od ukupne površine šume obuhvataju 621 hiljadu hektara, dok neobraslo šumsko zemljište čini 123 hiljade ha. Šume i šumska zemljišta u državnoj svojini zahvataju 500 hiljada ha ili 67%, dok

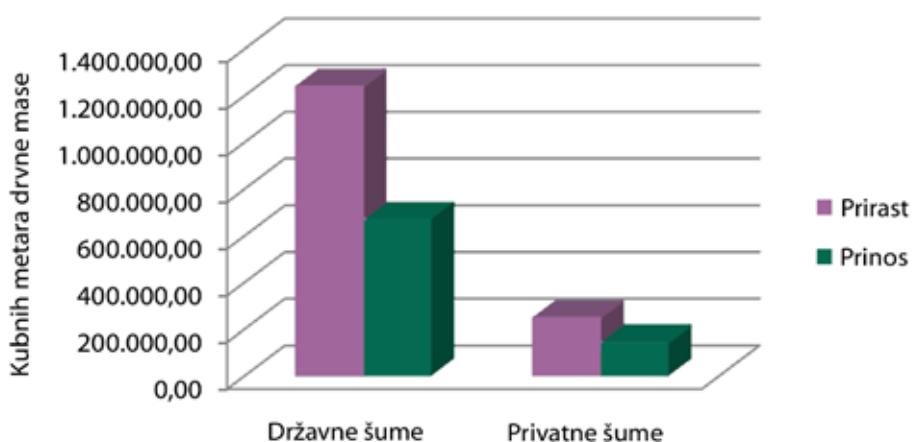
šume i šumska zemljišta u privatnom vlasništvu čine 244 hiljade ha ili 33%. Ukupne drvene zalihe u šumama Crne Gore procjenjuju se na oko 72 miliona m³, od čega četinar 29,5 miliona m³ ili 41% i lišćara 42,5 miliona m³ ili 59%. Po funkciji šume namijenjene uzgoju drveta pokrivaju 348 hiljada ha ili 81% svih šuma. Udio glavnih tipova uzgoja i korištenja je prikazan na sljedećem grafikonu.

Tipovi privrednih šuma i šumskih zemljišta

Zaštitne šume su određene na 66 hiljada ha ili 16 %, dok šume u nacionalnim parkovima pokrivaju 12.975 ha ili 3%. Ukupni prirast u svim šumama procjenjuje se na 1,5 miliona m³.

Ukupni godišnji prirast i prinos

Uprava za šume svake godine konkursom za davanje koncesija daje na korištenje nešto više od 400 hiljada m³ i ako na tu količinu dodamo potrebe stanovništva za ogrevnim drvetom, maloprodaju i sanitarne sječe, dobijamo podatak da se u našim šumama godišnje posiječe oko 700 hiljada m³. Sveukupni obim sječa je niži u odnosu na prethodni period, kreće se na nivou projektovanih veličina i omogućava znatnu akumulaciju biomase u šumama.

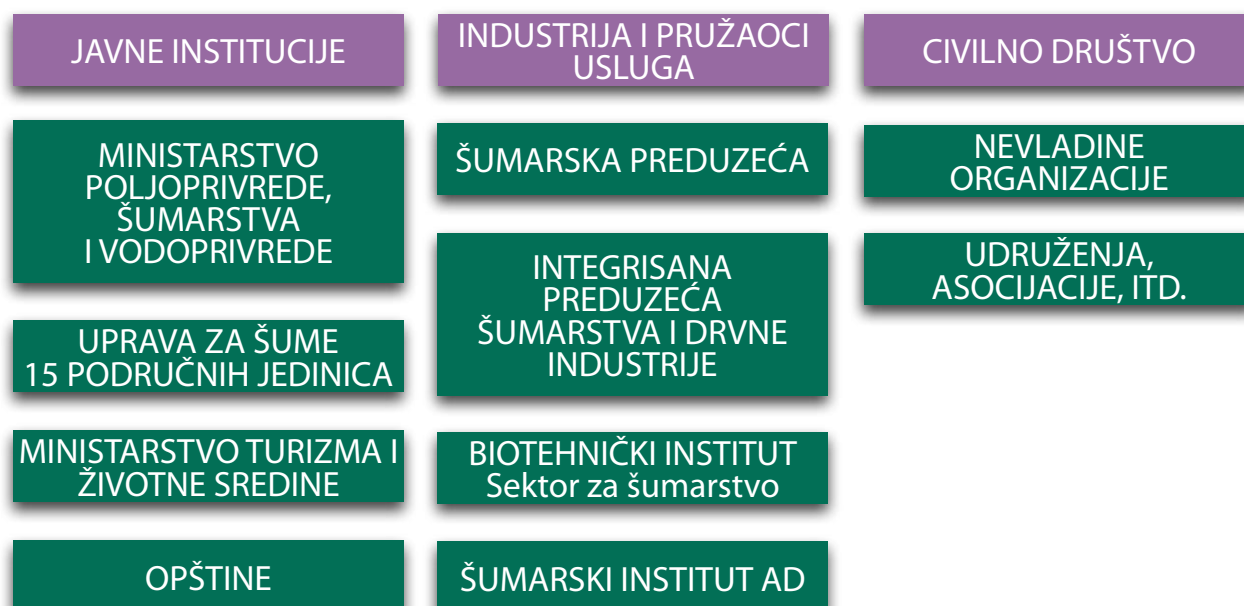

Zanimljivo je napomenuti i to da u Crnoj Gori sada imamo evidentno značajno prirodno proširivanje površina pod šumom, što je nastalo kao rezultat ne samo vještačkog pošumljavanja već i spontanog širenja šumske vegetacije na račun poljoprivrednog zemljišta.

2.3 Sektor šumarstva

Sektor šumarstva u Crnoj Gori se danas suočava sa izazovom kako unaprijediti praksu upravljanja šumama da bi se ostvarila vizija šumarstva, unapređenje postojećeg stanja svih šuma, tako da zaštitne, ekološke, socijalne i ekonomske funkcije šuma budu izbalansirane, a održivost obezbijeđena. Privredni sektor šumarstva je u proteklom dužem vremenskom periodu doživljavao različite institucionalne i organizacione promjene, u zavisnosti od društvenopolitičkog uređenja, kao i ekonomskih i razvojnih potreba. Posljednje značajne promjene desile su se 2000. godine, usvajanjem važećeg Zakona o šumama i po tom osnovu izvršenom institucionalnom reformom.

Sadašnji okvir je prikazan na sljedećoj šemi:

Javni sektor (institucije)

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je organ Vlade koji hijerarhijski ima vodeću ulogu u procesima upravljanja šumskim resursima i kreiranja ekonomskih i ostalih sektorskih politika, koje ostvaruje njihovim predlaganjem Vladi Crne Gore, kao i sprovođenjem tih politika. U organizacionom smislu, sektor šumarstva u Ministarstvu je podijeljen na tri odsjeka i to: Odsjek za strateško planiranje, Odsjek za planiranje i monitoring (CMMU) i Odsjek za inspeksijske poslove.

Uprava za šume je organ državne uprave nadležan za gazdovanje šumama, koja prema Zakonu o šumama obezbjeđuje:

- unapređivanje uzgoja, zaštite i korišćenja šuma;
- adekvatnu njegu, obnavljanje, podizanje i melioraciju šuma (biološka reprodukcija), izdvajanje sjemenskih sastojina – zdravstveni pregled i obezbjeđivanje sjemena i sadnog materijala;
- očuvanje prirodnih i radom stvorenih vrijednosti šuma, sprečavanje i otklanjanje štetnih posljedica svih biotskih i abiotskih faktora, koje ugrožavaju te vrijednosti, te sanaciju postojećeg stanja;
- zaštitu šuma i šumskog zemljišta od protivpravnog prisvajanja i korišćenja, požara i dr.;
- vođenje izvještajno-prognostičke službe;
- planiranje gazdovanja šumama, koje se ostvaruje kroz izradu opštih i posebnih osnova, programa i planova gazdovanja šumama, izvođačkih projekata i programa i planova pošumljavanja goleti;
- izradu programa šumskih saobraćajnica;
- doznaku stabala, premjer i žigosanje drveta i izdavanje uvjerenja o porijeklu šumskih sortimenata;
- davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje, putem ugovora, a po prethodno raspisanom konkursu, vođenje evidencije i baze podataka za šumarstvo (informacioni sistem);
- stručno usavršavanje (savjetovanje, kursevi i dr.).

Shodno ovlašćenjima iz Zakona o šumama, Uprava za šume gazduje šumama u državnom vlasništvu i obavlja stručne poslove na gazdovanju šumama u privatnom vlasništvu (planiranje, doznaka, zaštita, itd.). U organizacionom smislu podijeljena je na 15 područnih jedinica i Centralnu upravu u Pljevljima. Dok je izvođenje radova u šumi i prerada šumskih proizvoda prepuštena privatnom sektoru i tržištu, Uprava za šume imaće ključnu ulogu u prihvatanju i implementaciji standarda EU u praksi.

Ministarstvo turizma i životne sredine je nadležno za zaštitu prirode, uključujući uspostavljanje mreže Natura 2000, zaštitu životne sredine kao i za razvoj turizma u Crnoj Gori.

Opštine: Zakon o lokalnoj samoupravi ne propisuje nadležnosti opština na području šuma i šumarstva, ali generalno propisuje da su opštine odgovorne za zaštitu životne sredine, komunalne usluge i uređenje prostora. Zakon o državnoj upravi, takođe, propisuje da se pojedini poslovi državne uprave, u cilju njihovog efikasnijeg i ekonomičnijeg vršenja, prenose zakonom na lokalnu samoupravu, odnosno propisom Vlade povjeravaju lokalnoj samoupravi, ustanovama i pravnim licima. Po Zakonu o lokalnoj samoupravi opštine primaju 30% od naknada za korišćenje šuma na njihovoj teritoriji. Ove sredstva se smatraju kao udio u koristima od prirodnih resursa i kao podrška za izgradnju i održavanje lokalne infrastrukture na šumskim područjima.

Industrija i pružaoci usluga

Šumarska preduzeća AD su nastala transformacijom Javnog preduzeća „Crna Gora Šume“ 2000. godine. U ovom trenutku gotovo sva ta preduzeća su privatizovana.

Integrisana preduzeća šumarstva i drvne industrije su nastala vertikalnom integracijom šumarskih preduzeća i bivših državnih preduzeća drvne industrije, shodno Vladinom programu sanacije i revitalizacije šumarstva i drvne industrije. Neka od ovih preduzeća su se ugovorima o korišćenju na duži vremenski period obavezala na izvršavanje određenih poslova u segmentu opštekorisnih funkcija. Takođe, gotovo sva ova preduzeća su privatizovana.

Biotehnički Institut u svom organizacionom sastavu ima sektor za šumarstvo, kao naučno istraživačku organizacionu jedinicu.

Institut za šumarstvo AD je transformisan iz državnog vlasništva u akcionarsko društvo krajem 90-ih godina prošlog vijeka. Firma se bavi inventurom i projektovanjem u šumarstvu.

Srednja škola Berane je jedina škola u zemlji koja ima program šumarstva i drvoprerade.

Nevladine organizacije

Sa šumama su povezane brojne nevladine organizacije koje zastupaju različite aspekte društvenog života. Nevladine organizacije za zaštitu životne sredine zalažu se za zaštitu i održivo upravljanje šumama kao važnog dijela prirode. Lovačka društva gazduju lovištima i zastupaju interese lovaca i divljači. Udruženja privatnih vlasnika šuma, industrije i stručna udruženja tek su u početnim fazama uspostavljanja ili funkcionisanja, pa još ne mogu da u potpunoj mjeri ispune svoju ulogu.

Zakonodavni okvir

Zakonska regulativa iz oblasti šumarstva, u svijetlu procesa integracije Crne Gore u EU, prolazi kroz fazu prihvatanja i ugrađivanja evropskih normi i standarda u domaće zakonodavstvo. Ustav CG je opredijelio razvoj Crne Gore kao ekološke države, što čini osnovno određenje u smislu upravljanja šumskim resursima na principima održivosti i poštovanja strogih kriterijuma očuvanja prirode i životne sredine.

Zakon o šumama i Zakon o divljači i lovstvu su u procesu promjene. U procesima promjene pomenutih zakona, primjeniće se elementi ove politike.

2.4 Buduće potrebe za usluge koje nudi šuma

Globalizacijom, brzim ekonomskim razvojem, urbanizacijom zemlje i klimatskim promjenama uloga šuma i zahtjevi domaće i međunarodne javnosti za njenim uslugama se mijenjaju. Šuma se sve više posmatra kao kompleksan ekosistem i zajedničko dobro koje daje značajan doprinos očuvanju planete i kvalitetu života tako što:

- održivim gazdovanjem pomaže u održivom razvoju i dobrobiti crnogorskog društva;
- predstavlja značajan prirodan resurs za ruralni razvoj kao jedan od izazova razvoja crnogorskog društva u cjelini;
- daje domaće obnovljive sirovine i izvor energije;
- igra aktivnu ulogu u borbi sa negativnim efektima klimatskih promjena, njihovim ublažavanjem i mjerama prilagođavanja;
- održivim gazdovanjem održava, obnavlja i poboljšava biodiverzitet, uključujući genetske resurse;
- održava i poboljšava kvalitet i kvantitet voda, i ublažava prirodne nepogode kao što su: poplave, suše, lavine, klizišta i eroziju zemljišta;
- nudi mogućnost za brojne privredne i socijalne aktivnosti (rekreacija i turizam);
- omogućava duhovnu vezu sa prirodom i time povezanom kulturnom baštinom.

U zakonodavnom smislu bitnu stavku predstavljaju obavezujući međunarodni dokumenti na čije se poštovanje Crna Gora obavezala kao država (konvencije, sporazumi), kao i obaveze koje proističu iz procesa evropskih integracija (direktive, preporuke, direktive i rezolucije sa Ministarskih konferencija o zaštiti šuma u Evropi), kao što su:

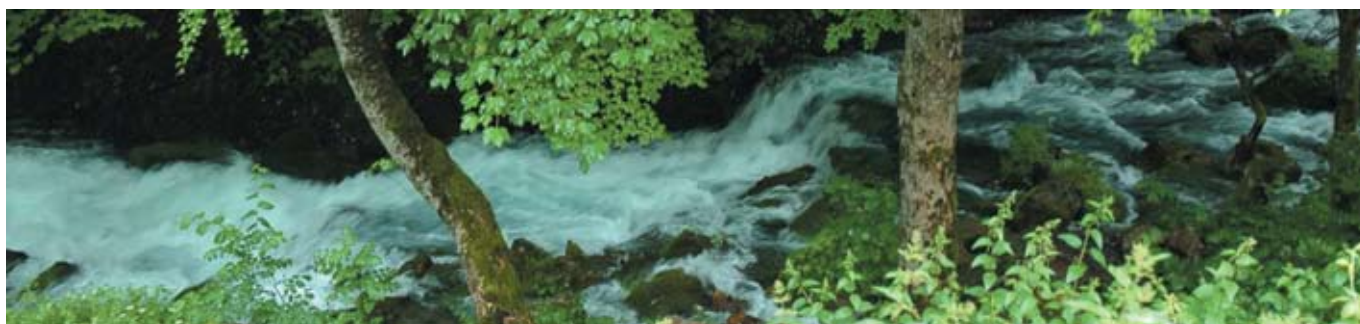
- Agenda 21 (1992)
- Okvirna Konvencija UN o klimatskim promjenama (UNFCCC) (1992)
- Konvencija o biološkom diverzitetu (2001)
- Konvencija o dugoročnom zagađenju vazduha (1979)
- Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti (Ramsar) (1977)
- Zaštita svjetskog kulturnog i prirodnog nasljeđa (1972)
- Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama (CITES) (2001)
- Direktive i rezolucija Ministarske konferencije o zaštiti šuma (2003)
- Direktiva Savjeta br. 43/92 o očuvanju prirodnih staništa i divljih flora i fauna (1992)
- Direktiva Savjeta br. 409/79 o očuvanju divljih ptica (1979)
- Direktiva Savjeta br. 105/99 o tržištu šumskog reproduktivnog materijala (1999)
- Direktiva Savjeta br. 2158/92 o zaštiti EU šuma protiv požara (1992)
- Direktiva Savjeta br. 3528/86 o zaštiti EU šuma protiv atmosferskog zagađenja (1986)
- Direktiva Savjeta br. 1615/89 o uspostavljanju informaciono – komunikacionog sistema za evropske šume (1989)

- Direktiva Savjeta br. 89/68 o okvirnom zakonu članica država o klasifikaciji šumskih sirovina (1968)
- Direktiva Savjeta br. 1232/98 o statističkoj klasifikaciji proizvoda po aktivnostima u evropskoj ekonomskoj zajednici (1998).

Ti zahtjevi i potrebe za raznolikim uslugama zahtijevaju integralno, ali multifunkcionalno upravljanje šumama kao cjelovitim ekosistemom. Sadašnje stanje crnogorskih šuma daje dobru osnovu za:

- osiguranje dostupnosti drveta, kao ekološki prihvatljivog materijala i energenta, i drugih kvalitetnih usluga iz šuma kojima se održivo gazduje;
- doprinos ublažavanju prilagođavanja na klimatske promjene;
- razvoj pozitivnog odnosa prema višestrukim koristima od šuma i šumarstva kod javnosti, Vladinih struktura i privatnog sektora;
- jačanje konkurentnosti sektora šumarstva, tj. struke i preduzeća koja se bave aktivnostima vezanim za šume;
- omogućavanje zaposlenja u šumama i sektoru šumarstva, obrazovanja, obuke i komunikacije;
- kvalitetno upravljanje i primjenu Zakona o šumama da bi se uspostavila efektivna zaštita šuma, spriječile nelegalne sječe i povezana trgovina šumskim proizvodima;
- uspostavljanje koordinacije održivog gazdovanja šumama i integrisanog gazdovanja vodnim resursima;
- poboljšanje razumijevanja između kreatora politike, operativnog šumarstva i nauke da bi se bolje iskoristilo naučno znanje i rezultati istraživanja, koji su relevantni za šume i sektor šumarstva kao zdrave osnove za donošenje kvalitetnih odluka;
- istraživanje, naročito o ulozi šuma u ublažavanju klimatskih promjena, prilagođavanju šuma klimatskim promjenama, kao i o funkcionisanju šumskog ekosistema, očuvanju biodiverziteta, korišćenju drveta i biomase, odnosu između šuma i voda, konkurentnosti, ruralnom razvoju.

Na temelju gorenavedenih potreba i zahtjeva za uslugama šuma, ova politika je bitan korak od prošlog načina gazdovanja šumama, koje se prvenstveno zasnivalo na osiguravanju količine drvne mase kao sirovine za industriju, ka savremenom održivom upravljanju i gazdovanju šumama, koje uz primjenu prirodnih karakteristika i procesa, te ljudskog znanja zadovoljava potrebe sadašnjih i budućih generacija prema šumama i šumskim proizvodima.

3 CILJEVI POLITIKE

3 Ciljevi politike

3.1 Nacionalna strategija održivog razvoja

Kao strateški dokument najvišeg ranga koji postavlja ciljeve i prioritete za usmjeravanje budućeg razvoja na svim područjima, Vlada je u aprilu 2007. donjela Nacionalnu strategiju održivog razvoja. Ta strategija ima sljedeće opšte ciljeve:

- 1. Ubrzati ekonomski rast i razvoj i smanjiti regionalne razvojne nejednakosti;**
- 2. Smanjiti siromaštvo; obezbijediti jednakost u pristupu uslugama i resursima;**
- 3. Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja, i održivo upravljanje prirodnim resursima;**
- 4. Poboljšati sistem upravljanja i učešća javnosti; mobilisati sve aktere, uz izgradnju kapaciteta na svim nivoima;**
- 5. Očuvati kulturnu raznolikost i identitete.**

U okviru Strategije je razrađena situacija i definisani prioritete za različita područja koja se tiču šuma i šumarstva. Za same šume, strategija kaže:

»Da bi se razriješili postojeći problemi i prevazišli izazovi, potrebno je raditi na unapređenju propisa, sistema planiranja, instrumenata upravljanja i sistema monitoringa i kontrole, kao i na promovisanju višestruke funkcije šuma i pravedne podjele koristi koje generišu šumski ekosistemi.«

Akcionni plan, koji je prihvaćen kao prilog strategiji predviđa sljedeće zadatke i mjere:

Prioritetni zadaci	Mjere	Rokovi	Nosioci	Indikatori
Osigurati održivo upravljanje šumama i dobijanje FSC sertifikata (opšti cilj 3)	Izrada Nacionalne politike šumarstva Crne Gore	2007.	MPŠV	Usvojena NP šumarstva
	Izrada novog Zakona o šumama, zakona o lovstvu, kao i pratećih podzakonskih akata	2007.	MPŠV	Doneseni novi zakoni i podzakonska akta
	Poboljšanje sistema monitoringa i kontrole planiranja i gazdovanja u šumarstvu i lovstvu, uz adekvatno utemeljenje u zakonskim i podzakonskim aktima	2007–2008.	MPŠV	Doneseni propisi koji definišu nadležnosti u sistemu monitoringa i kontrole; implementiran poboljšani sistem
	Institucionalni razvoj kapaciteta za implementaciju poboljšane metodologije inventarizacije šuma	2007–2008.	MPŠV Uprava za šume	Obuka (broj obučениh)

Za druga područja koja se dotiču šuma i šumarstva, strategija definiše sljedeće prioritete:

Regionalni razvoj i zaposlenost: »Prioritetni NSOR zadaci su: a) razvoj MSP (malih i srednjih preduzeća) i povećanje zaposlenosti (prioritet sjevernom regionu odnosno planinskom i ekoturizmu, proizvodnji hrane, posebno zdrave, i održivom šumarstvu); i b) poboljšanje infrastrukture (saobraćaj, vodosnabdijevanje i kanalizacija, snabdijevanje električnom energijom) kao preduslova razvoja.«

Ruralni razvoj: »Mjere koje se odnose na ruralni razvoj prije svega uključuju obezbjeđivanje značajnije podrške područjima u kojima su otežani uslovi privređivanja, poboljšanje seoske infrastrukture i omogućavanje raznovrsnijih izvora prihoda.«

Energetika: »Prioritetni NSOR zadaci u oblasti energetike su: a) racionalna potrošnja električne energije uz povećanje energetske efikasnosti do 2010. godine za najmanje 10% u odnosu na 2005. godinu; i b) smanjenje energetske uvozne zavisnosti uz optimalno korišćenje raspoloživih domaćih resursa i prioritet obnovljivim izvorima energije.«

Turizam: »Prioritetni NSOR zadaci su: a) stvaranje raznovrsnije turističke ponude (razvoj seoskog, agro, eko, planinskog, kulturnog, sportskog i drugih vidova turizma, posebno na sjeveru Republike) u funkciji produženja sezone, kvalitetnije ponude i privlačenja gostiju veće platežne moći (sa krajnjim ciljem povećanja direktnih i indirektnih prihoda od turizma); i b) integrisanje kriterijuma održivosti kod odobravanja razvojnih turističkih projekata (odnosno kod donošenja i ocjene planova), posebno kod primorskog i zimskog planinskog turizma.«

Industrija: »Glavni pravci djelovanja u industrijskom sektoru u narednom periodu uključuju nastavak privatizacije i restrukturiranja, stvaranje zakonskih uslova za liberalizaciju tržišta industrijskih proizvoda i razvoj malih i srednjih preduzeća u industriji, što bi sve trebalo da vodi povećanju konkurentnosti. Posebnu pažnju treba posvetiti socijalnim i drugim programima zbrinjavanja tehnoloških viškova u procesu privatizacije.«

Novе tehnologije: »Prioritetni NSOR zadatak u oblasti novih tehnologija je podsticanje istraživanja, razvoja i inovacija. Mjere za ostvarivanje ovog zadatka uključuju pripremu strategije za istraživanje i razvoj, kreiranje ekonomskih instrumenata za podsticaj istraživanju i obezbjeđivanje tehničke pomoći u početnim fazama primjene novih tehnologija, povećanje izdataka kako javnog tako i privatnog sektora za ovu oblast, te poboljšanja u tehnološkom obrazovanju i značajnije učešće u međunarodnim projektima.«

Zaštita biodiverziteta i očuvanje prirodnih vrijednosti: »Prioritetni zadaci NSOR su: a) povećati nacionalno zaštićena područja prirode na 10% teritorije i zaštititi najmanje 10% obalnog područja do 2009. godine; pri identifikaciji zaštićenih područja prirode koristiti evropske tipologizacije staništa značajnih za zaštitu (EMERALD, Natura 2000), vodeći računa da se obuhvate svi reprezentativni ekosistemi; b) uspostaviti efikasan sistem upravljanja zaštićenim područjima prirode (usklađen sa IUCN kategorijama upravljanja, uz obezbjeđenje participativnog pristupa u upravljanju); i c) unaprijediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta; jačati kadrovske kapacitete i izgraditi djelotvoran sistem za monitoring biodiverziteta.«

Vode: »... prioritetni NSOR zadaci: a) obezbijediti dovoljne količine ispravne vode za piće; i b) uvođenje integralnog upravljanja slivnim područjima, uz neophodne pravne i institucionalne promjene i unapređenje kontrole kvaliteta i monitoringa voda.«

Zemljište: »Prioritetni NSOR zadatak je unapređenje upravljanja zemljišnim resursom i prevencija uzroka degradacije i oštećenja zemljišta. Mjere i aktivnosti koje treba sprovesti radi ostvarivanja ovog zadatka su: a) poboljšanje monitoringa i izrada karata o sadržaju opasnih i štetnih materija u zemljištu; b) sprečavanje, odnosno svođenje na najmanju moguću mjeru nenamjenskog korišćenja poljoprivrednog zemljišta; c) ratifikacija UN Konvencije o borbi protiv dezertifikacije (UN CCD) i sprovođenje mjera predviđenih ovom Konvencijom; d) uvođenje sistema kontrole plodnosti zemljišta i racionalne upotrebe đubriva na obradivim površinama što većeg broja domaćinstva; e) postepena rekultivacija oštećenog zemljišta (prioritet pljevaljskom regionu); i f) kartiranje erozije prema oblicima i stepenu izraženosti, i razrada mjera za zaštitu i uređenje erodiranih površina.«

Prostorno planiranje: »Prioritetni zadaci NSOR u oblasti prostornog planiranja su: a) donošenje novih i ažuriranje postojećih prostornih planova na svim nivoima (od PP Republike do opštinskih DUP), i integracija zahtjeva održivosti u prostorno plansku dokumentaciju; i b) zaštita prirodnog i kulturnog pejzaža.«

Klimatske promjene i zaštita ozonskog omotača: »... ratifikacija međunarodnih konvencija o kvalitetu vazduha, promjenama klime i ozonskom omotaču, odnosno ispunjavanje obaveza koje iz njih proizilaze, predstavljaju važne zadatke za naredni period (ovo se posebno odnosi na ispunjavanje obaveza prema UN Okvirnoj konvenciji o klimatskim promjenama i na Bečku konvenciju o zaštiti ozonskog omotača). U skladu sa tim, prioritetni NSOR zadatak za ovu oblast je ispunjavanje preuzetih obaveza po međunarodnim konvencijama vezano za klimatske promjene, i smanjenje upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač. Mjere koje treba realizovati kako bi se ostvario ovaj zadatak uključuju pripremu Nacionalne komunikacije o klimatskim promjenama (koja sadrži inventar gasova staklene bašte, plan za smanjenje emisija i program za ublažavanje posljedica), ratifikaciju Kjoto protokola i sprovođenje programa postepenog izbacivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač.«

Upravljanje i učešće javnosti u donošenju odluka: »Prioritetni NSOR zadaci su: a) unaprijediti sprovođenje zakona, strateških dokumenata, planova i programa; osigurati adekvatno učešće javnosti u procesu njihove pripreme; b) suzbijanje korupcije; i c) decentralizacija.«

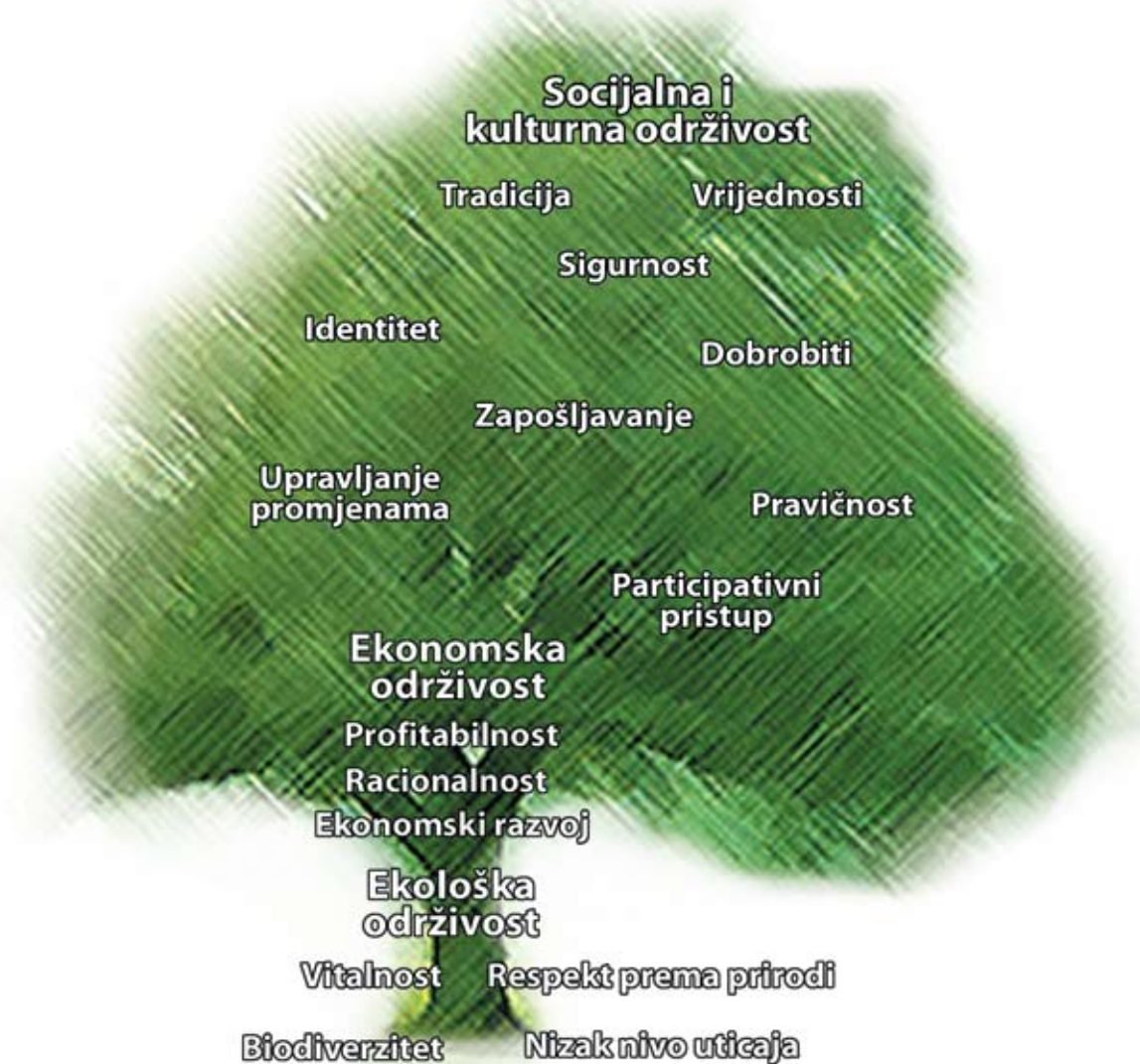

3.2 Opšti ciljevi politike upravljanja šumama i šumskim zemljištima

Kao doprinos ispunjavanju ciljeva i prioriteta Nacionalne strategije održivog razvoja, Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima postavlja pet opštih ciljeva:

- 1. Obezbijediti i poboljšati dugoročnu otpornost i produktivnost šumskih i drugih ekosistema, kao i održavanje biljnih i životinjskih vrsta;**
- 2. Upravljanje šumama i šumskim resursima obezbjeđuje održivo ispunjavanje socijalnih, ekonomskih i ekoloških funkcija šuma;**
- 3. Šume doprinose održivom socijalnom i ekonomskom razvoju ruralnih područja;**
- 4. Obezbijediti dugoročan razvoj i konkurentnost drvne industrije;**
- 5. Dugoročan razvoj šumarske struke i djelatnosti šumarstva.**

Ti opšti ciljevi se odnose na ekološke, ekonomske i socijalne funkcije šuma prikazane na sljedećoj slici:

4 PRINCIPI

4 Principi

Održivost (ekološka, socijalna, ekonomska)

Održivo gazdovanje šumskim resursima podrazumijeva ispunjenje socijalnih, ekonomskih, ekoloških, kulturnih i duhovnih potreba sadašnjih i budućih generacija za šumskim proizvodima i uslugama, kao što su: drvo i drveni proizvodi, voda, hrana, energija, medicinski proizvodi, sklonište i stanište za divlju faunu, rezervoari ugljen-dioksida, zapošljavanje, rekreacija, pejzaž i ostali šumski proizvodi. Prihvatljive mjere treba da budu preduzete u cilju zaštite šuma protiv štetnih efekata zagađenja, uključujući aerozagađenja, zagađenja od šumskih požara, štetočina i biljnih bolesti u cilju potpunog održanja njihovih vrijednosti. Definisani kriterijumi za održivo gazdovanje šumama su: održivost šumskih resursa; biološka raznovrsnost, optimalno zdravstveno stanje i vitalnost šumskih resursa; proizvodna funkcija šumskih resursa; zaštitna funkcija šumskih resursa; socio-ekonomske funkcije i pravni, politički i institucionalni okvir.

Ekosistemski pristup u gazdovanju šumama

Ekosistem je zajednica biljaka i životinja na određenom prostoru (staništu) koju karakterišu različite međusobne interakcije i međuzavisnosti. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama podrazumijeva da aktivnosti na gazdovanju šumama treba da budu podređene što manjem uticaju na prirodne karakteristike određenog ekosistema, a istovremeno uticaj mora biti mjerljiv kako bi te aktivnosti mogle biti kontrolisane. U gazdovanju prioritetno treba da se koriste prirodni tokovi i mehanizmi samoregulacije šumskih ekosistema ukoliko služe ostvarivanju cilja.

Sinergija između funkcija šuma

Osnovni motivi za višenamjensko korišćenje šuma vezani su za širok spektar proizvoda i usluga koje nude šume i šumska zemljišta. Međutim, postoji sinergija između pojedinih funkcija šuma u smislu korišćenja određenih proizvoda ili usluga. U tom kontekstu primjenjiva je sljedeća klasifikacija: proizvodi i usluge koji se mogu istovremeno koristiti u fiksnim ili varijabilnim proporcijama; konkurentni proizvodi i usluge; komplementarni, dopunski; i antagonistički proizvodi i usluge.

Vrijednost resursa

Šumski resursi imaju multifunkcionalni karakter i pružaju čitav niz proizvoda i usluga pa je njihovo vrednovanje u monetarnom smislu veoma komplikovano. Postoje određene funkcije čija se vrijednost može utvrditi cijenom prema određenim parametrima, a za veliki broj njih vrijednost se ne može pouzdano izraziti u materijalnom obliku ili se samo može procijeniti (ekološke, ambijentalne, socijalne...). Vrednovanje šumskih proizvoda i usluga je osnova za određivanje prioriteta upravljanja šumama, ulaganja u šume i pravednu podjelu koristi koje generišu šumski ekosistemi.

Predostrožnost

Sve intervencije u šumama treba da se planiraju i izvode uz najmanji mogući rizik za oštećenje ili smanjenje vrijednosti šumskih resursa, biodiverziteta, životne sredine i ugrožavanje ljudi. Nedostatak naučnih saznanja u vezi ugrožavanja šumskih ekosistema ne može da bude razlog za nesprovođenje mjera za njihovu zaštitu.

Saradnja svih učesnika

Saradnja predstavlja proces zajedničkog donošenja odluka uz učešće svih zainteresovanih strana i podjelu odgovornosti kod sprovođenja tih odluka. Participacija, u tom smislu, jeste dobrovoljni proces, gdje učesnici razmjenjuju informacije, iznose svoja mišljenja i artikulišu svoje interese, utičući tako na donesene odluke, ali i na rezultate sprovedenih mjera. Ovakav pristup za šumarstvo je veoma značajan, naročito u definisanju šumarske politike, planiranju i realizaciji gazdovanja šumama. On se odnosi na saradnju između sektora Vlade i privrede, državnih i lokalnih institucijama, te između javnog, privatnog sektora i civilnog društva.

Ekonomičnost

Kod svih funkcija šuma treba težiti optimalnom odnosu između ulaganja (troškova) i ostvarenih koristi. Na strani ulaganja to se može postići pravilnim određivanjem funkcija određenih šuma, izbjegavanjem nepotrebnih ili kontraproduktivnih, a na strani koristi optimalnim korišćenjem i valorizacijom šumskih proizvoda i usluga.

Monitoring i evaluacija rezultata

Monitoring podrazumijeva kontinuirano praćenje stanja šumskih resursa, kako u pogledu njihovog zdravstvenog stanja, tako i u sprovođenju aktivnosti na gazdovanju šumama u smislu njihovog socijalnog, ekonomskog i ekološkog uticaja. Svrha monitoringa je periodična evaluacija postignutih rezultata.

Kvalitet rada

Javne funkcije, stručne usluge i radovi u šumama obavljaju se prema međunarodno prihvatljivim standardima kvaliteta, uključujući uređivanje i uzgoj šuma, šumarski geografski informacijski sistem, primjenu šumarskih tehnika i tehnologija kod korišćenja šuma koje su bezbjedne po životnu sredinu i „prilagođene“ za ljude i prirodu, zaštitu na radu i druga područja od opšteg interesa. Svi učesnici u sektoru šumarstva postepeno će prihvatiti dogovorene standarde.

5 DEFINICIJE

5 Definicije

Održivost

„Održivo upravljanje“ znači brigu o šumskim zemljištima i njihovo korišćenje na način, i u mjeri, koja održava njihov biodiverzitet, produktivnost, regenerativnu sposobnost, vitalnost i njihov potencijal za ispunjavanje, sada i u budućnosti, relevantne ekološke, ekonomske i socijalne funkcije na lokalnom, nacionalnom i globalnom nivou, i koje ne ide na štetu ostalih ekosistema.” (MCPFE 1993)

Upravljanje

Pojam upravljanja podrazumijeva set formalnih i neformalnih mjera kojim se reguliše način raspolaganja šumskim resursom. Uključuje definisanje oblika vlasništva, prava lica u raspolaganju resursom, definisanje namjene određenih djelova šumskih resursa i gazdovanje šumama.

Gazdovanje

Predstavlja skup mjera i aktivnosti održanja, zaštite i korišćenja šumskih resursa.

Zajedničko gazdovanje

Gazdovanje dijela državnih šuma od strane pravno uspostavljene »lokalne asocijacije«, kao što je Udruženje privatnih vlasnika šuma, prema dugoročnom ugovoru o korišćenju.

Plan upravljanja

Dokument kojim se planira način raspolaganja i definišu smjernice za upravljanje šumskim resursom. Zamjena za dosadašnje opšte osnove gazdovanja na nivou područne jedinice. (Detaljniji opis u Izjavi o politici br. 21).

Plan gazdovanja

Dokument kojim se utvrđuje stanje resursa, definišu gazdinske mjere i planiraju aktivnosti na njihovoj realizaciji. Zamjena za dosadašnje opšte osnove gazdovanja na nivou gazdinske jedinice. (Detaljniji opis u Izjavi o politici br. 21).

Izvođački plan

Plan kojim se određuje izvođenje radova prema planu gazdovanja na nivou odjeljenja ili parcele privatne šume. Uključuje ciljeve i mjere uzgoja pojedinih sastojina, predviđenu sječu, način izvođenja sječe i izgradnju i održavanje šumskih puteva. U državnim šumama donosi se na period od jedne godine, a u privatnim šumama za više godina, tj. do njegovog ispunjenja.

Ugovor o davanju prava na korišćenje šuma i šumskog zemljišta

Ugovor između vlasnika šume i druge strane, kojim se omogućava održivost šumskih ekosistema, kroz pravo korišćenja šuma i šumskog zemljišta i/ili gazdovanje konkretnim resursima iz date šumske oblasti (prodaja drveta u dubećem stanju, dugoročni ugovori, koncesije, korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda).

Zaštita

Sistem mjera za očuvanje prirodnih vrijednosti resursa, sprječavanje nastanka štetnih posljedica i otklanjanje nastalih šteta po resurs.

Zaštitne šume

Djelovi šuma i šumskih zemljišta koji su primarno namijenjeni ekološkim funkcijama kao što su: zaštita vodnih resursa, zaštita od erozije i lavina ili zaštita biodiverziteta. Ove šume se upravljaju i gazduju zajedno sa ostalim šumama, ali je gazdovanje u njima u funkciji ciljeva zaštite.

Natura 2000

Mreža zaštićenih područja Evropske Unije prema Direktivi Savjeta br. 43/92 o očuvanju prirodnih staništa i divlje flore i faune (1992) i Direktivi Savjeta br. 409/79 o očuvanju divljih ptica (1979). Svaka zemlja članica treba da svojim propisima odredi zaštićena područja i vrste životinja i biljaka od evropske važnosti, i njima upravlja prema ciljevima očuvanja biodiverziteta. Za pomenuta područja i prioritetne vrste treba da donese planove upravljanja, kojima se osigurava postizanje adekvatnog statusa njihovog očuvanja.

Šumarski geografski informacioni sistem

Cjelokupna postojeća oprema i informacije koje, prema stanju znanja svih učesnika, opisuju stanje šuma i aktivnosti koje su planirane i sprovode se u šumama i vezano za šume.

Državne šume

Sve šume i šumska zemljišta koja nijesu pod drugim zakonski definisanim vlasništvom i u upravljanju su Uprave za šume. Državne šume su javno dobro i upravljaju se za optimalne koristi svih državljana Crne Gore.

Sektor šumarstva

Sva šumska područja i sa njima povezani vlasnici, institucije, preduzeća, učesnici i pravila koji učestvuju u upravljanju, organizaciji gazdovanja i korišćenju funkcija šuma.

6 IZJAVE O POLITICI

6 Izjave o politici

6.1 Kvalitetne šume zadovoljavaju potrebe Crne Gore

Izjava o politici 1. Šume imaju više namjena i njima se višenamjenski upravlja

Šume su prirodni ekosistem, koji čovjeku, divljoj fauni i biljkama pruža veliki broj usluga i proizvoda. Neke od tih funkcija šuma su:

Ekološke:

- Regulacija vodnog režima;
- Regulacija klime;
- Stanište za životinje i biljke (zaštićene i nezaštićene);
- Raznovrsnost genskog fonda;
- Apsorpcija (fiksacija) CO₂ iz atmosfere i akumulacija organske hrane (ugljenih hidrata).

Ekonomske:

- Proizvodnja drveta;
- Nedrvni šumski proizvodi (ljekovito bilje, pečurke, šumski plodovi, med...);
- Lov;
- Rezerva ekonomske vrijednosti za vlasnika;
- Rekreacija i turizam;
- Prihod od finansijskih instrumenata za apsorpciju CO₂.

Socijalne:

- Snabdijevanje lokalnog stanovništva energijom i drvetom;
- Rekreacija i turizam;
- Oblikovanje pejzaža;
- Obrazovanje i istraživanje.

Upravljanje i gazdovanje šumama treba da u što većoj mjeri ima za cilj ispunjavanje svih pomenutih funkcija, na održiv i izbalansiran način. To podrazumijeva integraciju ciljeva i mjera zaštite prirode, nedrvenih proizvoda, očuvanje faune, zaštite šuma i rekreacije i turizma u planove upravljanja i gazdovanja. Te funkcije u većini slučajeva podržavaju jedna drugu (npr. veća drvna zaliha omogućuje veći etat, efikasnije reguliše klimu i vodni režim, a predstavlja i interesantniji objekat za rekreaciju i turizam) i postizanje njihovih ciljeva može i treba da se ostvari na istoj površini u istom vremenskom periodu. Na područjima gde to nije moguće, a bitna je ekološka funkcija, šume su strogo namijenjene zaštiti i deklarišu se kao zaštitne šume.

Šume imaju status javnog dobra, time što je obezbijeđen univerzalni pristup ljudi šumama za korišćenje opštekorisnih funkcija šuma za sopstvene potrebe. Korišćenje šumskih resursa od strane preduzetnika i privrednih društava, koji ostvaruju profit od bavljenja stočarstvom ili trgovinom sporednih šumskih proizvoda; korišćenja mineralnih sirovina; organizovanje turizma, rekreacije i sportskih aktivnosti ili iskorištavanje šuma za posebne namjene, smatra se gazdovanjem. Gazdovanje je podložno vlasništvu šume, planiranju, dozvolama, naknadama i nadzoru od strane

Lista zadataka
☐ Definicija usluga i funkcija šuma
☐ Namjena šuma po funkcijama i iskorišćavanje njihovih sinergija u okviru planova
☐ Valorizacija netržišnih funkcija

Uprave za šume. Pristup i korišćenje šuma može se ograničiti i zabraniti, kad je to u interesu zaštite šuma i biodiverziteta ili za potrebe odbrane zemlje.

Po novoj metodologiji planova upravljanja i gazdovanja sve funkcije biće uzete u obzir kod formiranja ciljeva i mjera pojedinih planova. Pojedine funkcije i namjene šuma i šumskog zemljišta biće određene i u prostornom smislu. Da bi omogućili maksimalno postizanje koristi od šuma, treba izraditi i ekonomsku valorizaciju funkcija šuma shodno namjeni. Postizanje saznanja o finansijski izraženoj vrijednosti funkcija šuma koje se ne valorizuju na tržištu kao proizvodnja drveta i nedrvenih proizvoda poslužiće kod određivanja prioriteta i javnih investicija u upravljanju šumama.

Izjava o politici 2. Održavanje postojećeg optimalnog stanja šuma i šumskih zemljišta

U prošlim decenijama šume su se značajno proširile na račun nekadašnjih poljoprivrednih zemljišta i goleti, koje su pošumljavane ili su zarasle šumskom vegetacijom. Šumska zemljišta danas su obrasla visokim i niskim šumama, a uključuju jedan dio goleti, pašnjaka i drugih zemljišta funkcionalno vezanih na šume. Pošto Crna Gora ima jedan od najvećih udjela površina šumskih zemljišta u Evropi, njihov opseg na prostorima gdje se može organizovati poljoprivredna djelatnost ili koja imaju visoki stepen biodiverziteta ne bi trebalo više da se povećava. Zbog očuvanja pejzaža, zaštite staništa rijetkih vrsta i zaštite od požara na nekim područjima primjerene površine čak treba da se vrate u stanje tradicionalnog poljoprivrednog korišćenja. Ove površine se određuju planovima upravljanja šumama. Na osnovu rezultata predviđene nacionalne inventure šuma, odrediće se i ciljni udio šuma i šumskih zemljišta u zemlji.

Lista zadataka

- Definicija namjene šumskih zemljišta u planovima upravljanja
- Definicija namjene šumskih zemljišta u prostornim planovima
- Definicija šumskih zemljišta u katastru
- Podrška održavanju i sanaciji prostora nepošumljenih površina utvrđenih planom upravljanja
- Evidencija i nadzor svih šumskih zemljišta
- Procjena uticaja na životnu sredinu kod promjene namjene šumskih zemljišta

Sa druge strane, šumska zemljišta treba zaštititi od uzurpacije (izgradnja objekata na šumskom zemljištu). Da bi se to omogućilo treba ažurirati katastar šuma i šumskih zemljišta i osposobiti upravu za šume za nadzor nad korišćenjem zemljišta. Zbog velikog obima šumskih zemljišta i prioriteta zaštite plodnih poljoprivrednih zemljišta, područja šuma mogu da se prenamjene za urbanizaciju, ali samo u procesu prostornog planiranja uz uvažavanje propisa o strateškoj i projektnoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Izjava o politici 3. Šume imaju bitnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena i prilagođavanju na njih

Šume imaju višestruku ulogu u kontekstu klimatskih promjena koje ugrožavaju šumske ekosisteme putem klimatskog stresa, povećanog rizika od požara i drugih kalamiteta povezanih sa promjenama klime. Otpornost šuma na klimatske promjene zavisi od njihove površine, stepena prirodnosti biodiverziteta, strukture i drvene zalihe. One mogu da absorbuju i akumuliraju CO₂ iz atmosfere, a drvo je obnovljiv izvor energije i ekološki vrlo efikasan građevinski materijal. Kako je Crna Gora bogata šumama, one predstavljaju bitan faktor u borbi protiv klimatskih promjena i prilagođavanju na njih, a u tom smislu i u ispunjavanju međunarodne odgovornosti zemlje prema Konvenciji o klimatskim promjenama i Kjoto protokolu.

Da bi omogućili lakše i bolje prilagođavanje (adaptabilnost) šuma klimatskim promjenama, gazdovanje treba usmjeravati što prirodnijem i raznovrsnijem sastavu datih sastojina, s obzirom na to da su sastojine koje su najbliže (najsličnije) prirodnim sastojinama (po vrstama drveća, sklopu itd.) optimalne za to stanište i najotpornije su na razne abiotičke i biotičke nepovoljne uticaje. Povećavanjem drvene zalihe u šumama pojačaće se i njihova otpornost, a u isto vrijeme i akumulacija CO₂. Rezultati inventure šume i monitoringa mogu omogućiti i dobijanje sredstava za »karbon kredite« u okviru Kjoto protokola i budućih post kjoto mehanizama.

Lista zadataka
☐ Procjena ugroženosti šuma od klimatskih promjena
☐ Uključivanje parametara vezanih za klimatske promjene u inventuru šuma
☐ Procjena potencijala za apsorpciju CO ₂ u šumama i mogućnosti za međunarodno finansiranje »karbon kredita«
☐ Uključivanje ciljeva borbe protiv klimatskih promjena u planove upravljanja i gazdovanja

Izjava o politici 4. Unapređenje strukture i drvene zalihe u šumama

Iako su šume u relativno dobrom stanju u odnosu na globalnu situaciju šuma na planeti i spontano se šire u Crnoj Gori, njihova struktura treba da se poboljša, a drvena zaliha sistematski poveća uz pomoć uzgojnih mjera i radova. Pri tome treba:

- Očuvati i unaprijediti šumska staništa i biodiverzitet;
- Povećati raznovrsnost šuma (diverzitet vrsta, staništa i ekosistema);
- Povećati učešće visokoproduktivnih šuma u odnosu na niskoproduktivne šumske tipove;
- Sanirati, odnosno izvršiti rekonstrukciju devastiranih šuma;
- Stvoriti uslove za proizvodnju nedrvnih biljnih proizvoda i povećati brojnost populacija faune u šumama;
- Intenzivirati uzgoj autohtonih vrsta, pogotovo plemenitih lišćara i voćkarica;
- Održavati postojeća i uspostaviti nova zaštićena šumska područja.

Lista zadataka
☐ Uvođenje ciljeva i mjera povećanja kvaliteta i zalihe u šumama u planove upravljanja i gazdovanja
☐ Određivanje sjemenskih sastojina za autohtone vrste i kontrola kvaliteta sadnog materijala
☐ Uvođenje proizvodnje sadnog materijala autohtonih plemenitih lišćara i voćkarica

Primjenom ekosistemskog upravljanja garantuje se da će aktivnosti upravljanja prirodnim resursima (drvo, flora, fauna, voda, zemljište, itd.) biti kompatibilne sa dugoročnom održivošću šuma. U obnovi šuma treba primarno da se koristi prirodno podmlađivanje, a gdje je potrebno sađenje treba da se koristi kvalitetan autohtoni sadni materijal. Pri tome treba da se vodi briga o zaštiti gena za komercijalne ugrožene vrste šumske vegetacije.

Izjava o politici 5. Uzgoj i zaštita šuma u Primorju

U posljednjim decenijama velike površine nekadašnjih goleti, pašnjaka i poljoprivrednih površina u Primorju su pošumljene ili su uticajem prirodnih procesa zarasle u šumu. Tu se većinom radi o makijama, šibljacima, niskim i izdanačkim šumama koje imaju vrlo značajnu zaštitnu ulogu na području krša, a i brojne druge važne opštekorisne funkcije za primorsko područje. Glavni ograničavajućifaktori za razvoj ovih šuma su nekontrolisana urbanizacija i šumski požari:

Kod upravljanja šumama u Primorju glavni prioritet biće razgraničenje šumskih područja od područja namjenjenih urbanizaciji preko usklađivanja planova upravljanja šumama i prostornih planova i zaštita šumskih zemljišta od uzurpacije.

U budućnosti treba intenzivirati aktivnosti na zaštiti i uzgoju ovih šuma, kako bi postiglo sljedeće:

- Povoljnija sastojinska struktura i njihova produktivnost;
- Proizvodnja drveta za ogrijev/biomase za potrebe južnog dijela Crne Gore;
- Oblikovanje pejzaža kroz uspostavljanje mozaične strukture šuma i otvorenih površina, očuvanje staništa rijetkih biljnih i životinjskih vrsta i zaštita od požara.

Mlade šume na dobrim bonitetima preko proreda prevodiće se i u visoke šume, a kod izdanačkih šuma, postepeno će se razvijati izdanački sistem gazdovanja koji će biti namijenjen za proizvodnju biomase. Za intenzivnije gazdovanje, prije svega za uzgoj i zaštitu šuma od požara prioritetno će se ulagati u izgradnju šumskih puteva, pogotovo na području u blizini naselja. U procesu pripreme planova upravljanja identifikovaće se površine koje treba da se očiste od šumske vegetacije i vrata u poljoprivrednu funkciju. Za kvalitetnije upravljanje šumama razmotriće se mogućnost zajedničkog gazdovanja šuma sa udruženjima privatnih vlasnika, prema ugovoru sa Upravom za šume na osnovu uslova, koje će da odredi resorno Ministarstvo.

Pošto su masline i maslinjaci zaštićeni i regulisani Zakonom o maslinarstvu, njihovo upravljanje nije predmet ove politike, iako je njihova zaštita i uzgoj kompatibilna sa upravljanjem šumama. Upravljanje šumama će omogućavati sanaciju napuštenih maslinjaka i uzgoj maslina na, za to određenim područjima.

Lista zadataka
☐ Priprema planova upravljanja za šume u Primorju
☐ Intenziviranje mjera uzgoja i korišćenja šuma
☐ Uspostavljanje protivpožarnih pojaseva u obliku površina koje treba da se očiste od šumske vegetacije
☐ Davanje državnih šuma u Primorju na korišćenje u kontekstu zajedničkog gazdovanja sa privatnim šumama

Izjava o politici 6. Integracija nacionalnih i međunarodnih ciljeva zaštite prirode u upravljanju šumama

Budući da je opredeljenje Crne Gore da uđe u Evropsku Uniju, ona će morati da prihvati i značajan broj međunarodnih obaveza iz oblasti zaštite prirode i životne sredine. Za upravljanje šumama od posebne važnosti su Direktiva o očuvanju prirodnih staništa i divlje flore i faune (1992) i Direktiva o očuvanju divljih ptica, koje traže da svaka zemlja članica stavi pod zaštitu područja mreže Natura 2000, koja su bitna za očuvanje evropskih prioritetnih staništa i vrsta, kao što su npr. medvjed, vuk i ris. Glavni zahtjev za pomenuta područja i pojedine vrste jeste da se preko planova upravljanja i njihovog izvođenja postigne dobar status očuvanja pojedinih staništa i vrsta.

U Crnoj Gori dobar dio ovih područja će biti dio šuma i šumskih zemljišta izvan zaštićenih područja prema propisima o zaštiti prirode kao što su Nacionalni parkovi. To znači da zaštita biodiverziteta treba da bude integralni dio i jedan od ključnih indikatora budućih planova gazdovanja šumama, uključujući i konkretne mjere za zaštitu, očuvanje i unapređenje biodiverziteta u šumskim ekosistemima. U saradnji sa Ministarstvom turizma i zaštite životne sredine i službama koje se bave zaštitom prirode, odrediće se zaštićene vrste biljaka i životinja prema direktivama EU, područja, sastojine i individualno drveće od visoke vrijednosti za zaštitu prirode, vodni slivovi i drugi elementi šuma i šumskih zemljišta bitni za zaštitu prirode.

Pomenute vrste i područja mogu da štite strogom zaštitom, prilagođavanjem gazdovanja ili aktivnim mjerama održavanja staništa kao npr. u slučaju travnatih ekosistema. Za prioritetne životinjske vrste, koje zavise od velikih areala (medvjed, vuk, ris, veliki tetrijeb) pripremiće se nacionalni akcioni planovi, koji će se usklađivati i sa susjednim zemljama sa kojima se dijele zajedničke populacije. U cilju integracije zaštite biodiverziteta u upravljanju i gazdovanju šumama, podaci o zaštićenim/ugroženim biljnim i životinjskim vrstama, kao i staništima, biće dio inventure šuma i kao takvi uneseni u šumarski geografski informacioni sistem.

Na osnovu definisanih ciljeva i karakteristika zaštite prirode u šumama i na šumskim zemljištima, istražiće se i novi mehanizmi za naplaćivanja usluga zaštite prirode i životne sredine.

Lista zadataka

- Uvođenje evropskih propisa zaštite biodiverziteta u zakonodavstvo
- Ustanovljavanje odgovornosti Uprave za šume za implementaciju Nature 2000 u šumama i na šumskim zemljištima, pod zajedničkim nadzorom Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i vode i Ministarstva za turizam i životnu sredinu
- Priprema stručnih kriterijuma i smjernice za integraciju ciljeva biodiverziteta u saradnji sa stručnim institucijama
- Određivanje područja Natura 2000 do ulaska u EU
- Integracija ciljeva biodiverziteta u šumske planove
- Izrada akcionih planova za prioritetne vrste divlje faune

Izjava o politici 7. Poboljšanje uslova za divlju faunu u šumskim ekosistemima i povećanje brojnosti populacija lovne divljači i zaštićenih vrsta

Šume su i značajno stanište divljih životinja, među kojima su određene lovne i zaštićene vrste. Gazdovanje šuma treba da uvažava i potrebe divlje faune za hranom, životnim prostorom i skloništem. U istom obimu upravljanje populacijama divljači treba da uvažava djelovanje i stabilnost šumskog ekosistema kao cjeline. Populacije većine divljači u Crnoj Gori su manje nego što bi trebalo da budu, zato je cilj za sljedeći period da se te populacije povećaju i stabilizuju. Pri tome biće vrlo bitna koordinacija šumarstva i lovstva u okviru integralnog upravljanja šumama uključujući upravljanje populacijama divljači i zaštićenih životinja.

U procesu nacionalne inventure šuma treba da se napravi i inventura divljači i drugih značajnih životinjskih vrsta na cijeloj teritoriji zemlje. Na osnovu ove inventure, i uz uključivanje zainteresovanih strana u proces planiranja, podrška programu razvoja lovstva i planiranju upravljanja divlje faune biće integrisana u planove upravljanja šumama za teritorije opština. Ti planovi će stvoriti okvir za izradu lovnih osnova i planiranje lova u pojedinim lovištima koje uređuje Zakon o divljači i lovstvu. U okviru planiranja određiće se mjere koje su potrebne za povećanje kapaciteta ekosistema za pojedine vrste, neophodne mjere za smanjivanje eventualnih šteta na šumama od divljači i koordinacija aktivnosti svih aktera uključenih u sprovođenje planova. Informacije i rezultati monitoringa populacija divljači i zaštićenih vrsta, kako i aktivnosti lovstva biće i dio integralnog informacionog sistema šumarstva.

Lista zadataka
☐ Usklađivanje Zakona o šumama i Zakona o divljači i lovstvu
☐ Utvrđivanje odgovornosti za pripremu i donošenje lovnih osnova i planova upravljanja zaštićenim vrstama, uključujući i odgovornost Uprave za šume
☐ Inventura životinjskih vrsta i uspostavljanje redovnog monitoringa
☐ Integracija ciljeva zaštite životinjskih vrsta u planove upravljanja
☐ Uključivanje lovstva u pripremu i izvođenje planova upravljanja
☐ Priprema lovnih osnova za lovišta u skladu sa planovima upravljanja šuma
☐ Saradnja šumara i lovaca na terenu

6.2 Šume kao osnov za razvoj društva i nacionalne ekonomije

Izjava o politici 8. Šume su dio nacionalnog blaga

Država posjeduje državno šumsko zemljište i resurse na njemu u ime građana Crne Gore. Sve te šume imaju duboko ukorijenjene socijalne i kulturne vrijednosti. Država će stoga, na nacionalnom nivou, dodjeljivati i gazdovati tim površinama radi optimizacije koristi za najširi mogući sloj društva. Šira javnost ima pravo da zna više o ovom nacionalnom bogatstvu (što se tiče detaljnih informacija o šumama i o tome kako njima treba gazdovati), da bude uključena i da utiče na procedure planiranja gazdovanja, kao i da nadgleda učinak države u upravljanju ovim javnim dobrom. Država se neće odreći, niti na bilo koji drugi način dozvoliti da državno šumsko zemljište bude otuđeno ili da bude promijenjena njegova namjena bez odluke Vlade, kao i procjene uticaja na životnu sredinu i društvo kojima se na efikasan način eliminišu ili ublažavaju razni negativni uticaji.

Šume na privatnom zemljištu takođe predstavljaju značajna javna dobra, i dok je vlasništvo nad zemljom i šumama koje se nalaze na njima u privatnom vlasništvu, vlasnici privatnih šuma moraju koristiti svoje šume i poštovati javna dobra i koristi koje one pružaju. S druge strane, država uvažava da privatne šume stvaraju javna dobra, pa će stoga ona pružiti podršku i usluge vlasnicima privatnih šuma da bi osigurala zaštitu javnih dobara (ovo je detaljnije obrađeno u Izjavi o politici 10).

Izjava o politici 9. Šuma ima značajnu ulogu u razvoju ruralnih područja

Uz sektor poljoprivrede, šume u Crnoj Gori su najznačajniji resurs seoskih područja u ekološkom, ekonomskom i socijalnom smislu. One svojim brojnim funkcijama omogućavaju život na tim područjima, privatnim vlasnicima nude značajnu ekonomsku sigurnost, obezbjeđuju potrebe za ogrijevom i građevinskim materijalom, za drvnim i nedravnim proizvodima, te mogućnostima za rekreaciju i turizam i stvaraju osnov za preduzetništvo i nova radna mjesta.

Da bi doprinjeli bržem ekonomskom rastu ruralnih područja pogotovo na Sjeveru, smanjili siromaštvo i regionalne razlike, te obezbijedili jednakost u pristupu uslugama i resursima, ciljevi ruralnog razvoja će biti integrisani u upravljanje i gazdovanje šumama i šumskim zemljištima. Ovo će se obezbijediti preko pristupa i instrumenata koji su predstavljeni u daljem tekstu. To je naročito sljedeće:

- Svi planovi u šumarstvu biće integralni u obuhvatanju državnih i privatnih šuma i ekonomskih, socijalnih i ekoloških aspekata;
- Uključivanje i učestvovanje lokalnih zajednica i lokalnog stanovništva u segmente upravljanja i gazdovanja šumama;
- Osnivanje udruženja (privatni vlasnici, sakupljači nedravnih proizvoda...);
- Prihvatanje i podržavanje preduzetništva vezanog za sektor šumarstva (drvoprerađa, nedrvni šumski proizvodi, unaprijediti stepen finalizacije, prerada nedravnih proizvoda);
- Zajedničko planiranje i održavanje šumskih i lokalnih puteva sa lokalnim zajednicama;
- Podrška Uprave za šume i njene savjetodavne službe u edukaciji, informisanju i organizaciji na lokalnom nivou;
- Podrška u organizaciji prodaje drveta iz privatnih šuma i nedravnih šumskih proizvoda u cilju optimizacije prihoda za državu i privatne vlasnike;
- Davanje dijela naknada za korišćenje šuma i funkcija šumskih ekosistema lokalnim zajednicama.

Lista zadataka

- Osnivanje savjetodavnog tijela uprave za šume za teritoriju svake opštine
- Integracija ciljeva i potreba ruralnog razvoja u planove upravljanja šumama i njihovo provođenje
- Poštovanje potreba lokalnog stanovništva za korišćenje šumskih resursa
- Uključivanje lokalnih preduzetnika i vlasnika u proces planiranja i pojedine aktivnosti korišćenja državnih šuma
- Program izgradnje i održavanja šumskih puteva
- Uključivanje šumarstva u programe ruralnog razvoja

Izjava o politici 10. Privatne šume pružaju brojne opštekorisne usluge, u zamjenu država vlasnicima nudi stručne usluge i druge podsticajne mjere

U Crnoj Gori je u privatnom vlasništvu 33% od ukupne površine šuma, a taj udio će se najvjerojatnije povećati do završetka procesa restitucije. Održivo gazdovanje privatnim šumama nudi ekološku uslugu od javnog interesa, koja je ekvivalentna ekološkom i socijalnom značaju državnih šuma, a zbog blizine naselja i ukljopljenosti u poljoprivredni pejzaž nekad je i značajno veća. Država prepoznaje značaj privatnih šuma i doprinos njihovih vlasnika, koji preuzimaju odgovornost za njihovo održavanje i uzgoj. Zbog toga će država prihvatiti i podržati privatnu inicijativu dok je u okvirima zaštite javnog interesa za održivo gazdovanje šumskim resursima. U Zakonu o šumama i u okviru procesa implementacije Nacionalnog šumarskog programa određiće se procedure bilo kojih ograničavanja korišćenja privatnih šuma i podsticajne mjere za njihovo održivo upravljanje.

Planovi upravljanja i gazdovanja će se izrađivati za jedinstvene ekološki i geografski zaokružena područja (teritoriju opštine i gazdinske jedinice) nezavisno od vlasništva šuma, a uz učešće privatnih vlasnika šuma. (Izjava o politici 21. opisuje detalje budućeg sistema planiranja). U procesu planiranja i sprovođenja planova, koje treba da se odnosi i na nedrvne šumske proizvode, rekreaciju i turizam, te populacije divlje faune, unutar okvira zakonodavstva i održivog upravljanja šumama prioritetno će se uvažiti interesi i koristi privatnih vlasnika. Za pojedine katastarske parcele Uprava za šume u saglasnošću sa vlasnikom izradiće višegodišnji izvođački plan, koji treba da definiše ciljeve uzgoja šume, uzgojne radove, sječu, izgradnju šumskih saobraćajnica i način izvođenja radova.

U okviru Nacionalnog šumarskog programa uspostaviće se sistem podsticajnih mjera za vlasnike šume koje će uključivati:

- Uslugu doznake drveća i izrade izvođačkog plana za sječu prema prihvatljivoj naknadi,
- Besplatno planiranje gazdovanja šumama,
- Subvencije za obnovu i uzgoj šuma,
- Subvenicije za izgradnju ili sama izgradnja šumskih saobraćajnica.

Lista zadataka	
☐	Poboljšati komunikaciju između Uprave za šume i vlasnika na partnerskim odnosima
☐	Savjetodavna služba
☐	Sagledati mogućnost za smanjenje naknade za doznaku drveta u privatnoj šumi
☐	Zajedničko planiranje gazdovanja za državne i privatne šume
☐	Izrada višegodišnjih izvođačkih planova za pojedine privatne šume prema potrebi vlasnika
☐	Podsticajne mjere države za obnovu i uzgoj šuma te za izgradnju i održavanje puteva

Izjava o politici 11. Uvažiti rezultate procesa restitucije u upravljanju šumskim resursima i dati jasnu definiciju vlasništva za budućnost

Jasno definisano i pravno osigurano vlasništvo je glavni preduslov za dugoročno i održivo gazdovanje šumom ili bilo kojim zemljištem. U toku je proces restitucije koji prema zakonski utvrđenim procedurama vraća šume nekadašnjim vlasnicima ili njihovim potomcima. Da bi izbjegli prelazne poteškoće u gazdovanju tim šumama, treba uspostaviti ekspeditivan i efikasan sistem obilježavanja i dokumentovanja vlasništva. Šumarski geografski informacioni sistem treba upotpuniti podacima o šumskim posjedima koji će uključivati podatke o vlasniku, površinu, granice parcela, te podatke iz šumske inventure i planova. Ta baza podataka treba da omogućava:

- Integralno planiranje;
- Planiranje i praćenje na individualnim parcelama;
- Slobodan pristup vlasnika podacima;
- Pristup javnosti informacijama shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama, uključujući i na lokalnom nivou.

Pomenuta baza treba da se ažurira u toku redovnih šumarskih aktivnosti i u procesu inventure i planiranja.

Lista zadataka
☐ Baza privatnih šumskih posjeda kao dio integralnog informacionog sistema šumarstva
☐ Uspostava GIS-a šumskih parcela
☐ Određivanje i obilježavanje granica na terenu

Izjava o politici 12. Mogućnost korišćenja osnovnih i opštekorisnih funkcija privatnih i državnih šuma od strane lokalne zajednice

U zakonodavstvu već postoji mogućnost korišćenja šuma od strane lokalnog stanovništva za ogrijevno i tehničko drvo za vlastite potrebe pod povoljnim uslovima. Ta prava će se i dalje uvažiti u planiranju i gazdovanju šumama, a u slučaju da se lokalne zajednice organizuju i osposobe za korišćenje šuma, država će osigurati i mogućnost da prioritetno preuzmu korišćenje nekih opštekorisnih funkcija u državnim šumama na području te lokalne zajednice.

Ova tradicionalna prava će nastaviti da se uzimaju u obzir za planiranje i gazdovanje šumama. Udružena privredna društva sa teritorije opština koje su pod koncesionim korišćenjem imaće mogućnost da pod istim uslovima dobiju pravo na korišćenje nekih opštekorisnih funkcija.

Zbog povećanja efikasnosti gazdovanja na područjima gdje su na malom prostoru isprepletani posjedi pod šumom u privatnom i državnom vlasništvu, razmotriće se mogućnost zajedničkog korišćenja funkcija tih šuma od strane udruženja privatnih vlasnika. Država će stimulisati privatne vlasnike za stvaranje takvih udruženja

Lista zadataka
☐ Zakonski okvir i uslovi za korišćenje opštekorisnih funkcija šuma od strane lokalnih zajednica
☐ Identifikacija šumskih područja primjerenih za zajedničko gazdovanje ili korišćenje od strane lokalne zajednice
☐ Stručno osposobljavanje udruženja i lokalnih zajednica
☐ Pilot projekti na ograničenom broju područja
☐ Evaluacija pilot projekta
☐ Aplikacija kroz planove upravljanja i gazdovanja, te ugovori na osnovu stečenih iskustava

i unapređenje stanja šume, s tim da će prioritetno davati obližnje državne šume, prvenstveno na manjim površinama, na korišćenje prema dugoročnim ugovorima takvim udruženjima. Na taj način, na ovim područjima uspostaviće se partnerstvo u upravljanju državnim i privatnim šumama.

Izjava o politici 13. Sistematska izgradnja šumskih i lokalnih puteva za potrebe gazdovanja šumama, razvoja ruralnih područja i zaštite od požara

Dostupnost i otvorenost šuma saobraćajnicama je bitan preduslov za održivo gazdovanje šumama uključujući uzgoj, sječu i izvlačenja sa minimalnim negativnim uticajima na prirodu, zaštitu šuma od požara, korišćenje nedrvenih proizvoda, te turizam i rekreaciju. U isto vrijeme, šumski i lokalni putevi su od vitalne važnosti za opstanak i razvoj seoskih područja. Da bi mogle da izgrade i održavaju lokalnu infrastrukturu na područjima gdje se koriste državne šume, lokalne samouprave dobijaju 30% od naknade za korišćenje šuma. Za izgradnju šumskih puteva, jedna od mogućnosti je da se grade od strane države ili privatnog vlasnika šume, a druga mogućnost je da se obaveza izgradnje i održavanja puteva ugovorom prenese na korisnika državne šume.

Lista zadataka
☐ Priprema programa izgradnje šumskih puteva od strane Uprave za šume
☐ Budžet za ulaganje u šumske puteve
☐ Projektovanje
☐ Izradnja
☐ Monitoring

U okviru procesa Nacionalnog šumarskog programa Uprava za šume pripremiće program izgradnje šumskih puteva. Izgradnja puteva prema programu i planu gazdovanja šumama biće u principu odgovornost korisnika šume, a određeni putevi gradiće se sa sredstvima iz budžeta prema prioritetima izgradnje puteva. Prioritet izgradnje biće određen sljedećim kriterijumima:

- Ekonomičnost (vrijednost drvene mase, pristup nedrvenim proizvodima, turizam i rekreacija, pristup selu, katunima i sl.);
- Povezivanje sa izgradnjom lokalnih puteva od strane lokalne samouprave;
- Zahtjevi planova upravljanja i gazdovanja;
- Zaštita od požara;
- Zaštita prirode (putevi se ne grade u područjima divljine i gdje su staništa prioriternih životinjskih vrsta – edifikatora).

U fazi projektovanja pojedini projekti izgradnje puteva biće predmet Procjene uticaja na životnu sredinu.

Izjava o politici 14. Nedrvni šumski proizvodi i usluge šuma

Nedrvni šumski proizvodi (ljekovito bilje, pečurke, šumsko voće, proizvodi od pčelarstva) čine znatan izvor prihoda od šuma i šumskih zemljišta za lokalno stanovništvo i za nacionalnu ekonomiju. Postoji još i znatan potencijal za povećanje korišćenja usluga šuma kao što su: lov, ribolov, odmor, rekreacija, turizam, obrazovanje, naučna istraživanja.

Održivo korišćenje ostalih nedrvnih šumskih proizvoda, kao i razvoj drugih djelatnosti u šumarstvu osiguraće se preko njihovog evidentiranja u okviru šumske inventure i GIS-a, te uključivanja u planove upravljanja i gazdovanja. U tom procesu, uz učešće njihovih korisnika i vlasnika šuma biće napravljena pravična podjela koristi (uključujući naknadu vlasnicima državnih i privatnih šuma) i stvoreni uslovi za valorizaciju ostalih funkcija šuma u smislu definisanja ciljeva, mjera gazdovanja i načina korišćenja, kao i u smislu učešća u praćenju i zaštiti šumskih resursa.

Lista zadataka

- Inventarizacija potencijala nedrvnih proizvoda i usluga šuma u okviru inventure i GIS-a
- Uključivanje potencijala nedrvnih proizvoda u planove upravljanja i gazdovanja
- Evidentiranje korisnika i postojećih prava ili načina korišćenja
- Uključivanje korisnika u planiranje i upravljanje šuma
- Praćenje korišćenja nedrvnih proizvoda i usluga

Izjava o politici 15. Transparentno tržište šumskih proizvoda i usluga u šumarstvu

Uz ulazak u članstvo Evropske Unije, Crna Gora će stupiti i na zajedničko evropsko tržište, koje donosi velike mogućnosti plasmana i valorizacije svih šumskih proizvoda, ali i zahtjeve za visokim kvalitetom i konkurentnosti. Da bi se preduzeća i privatni vlasnici spremili za konkurentnost u EU, unutar Crne Gore treba da se postepeno uspostavi likvidno i transparentno tržište oblog drveta, drvnih poluproizvoda i proizvoda, kao i nedrvnih proizvoda i usluga u šumarstvu kao što su: uzgojni radovi, izgradnja saobraćajnica, sječa, izvlačenje, transport i stručne usluge. Do ulaska u Evropsku Uniju izvršiće se prelaz na tržišno određivanje cijena drveta i šumskih proizvoda. Razvoj ovog tržišta biće odgovornost Uprave za šume, koja treba da:

Lista zadataka
☐ Služba za praćenje i podsticaj tržišta unutar Uprave za šume
☐ Redovno praćenje i objavljivanje cijena
☐ Organizacija licitacija za drvo iz privatnih i državnih šuma
☐ Praćenje trendova na tržištu i prilagođavanje obima sječe i plasmana drvne sirovine

- Utiče na stabilnost tržišta preko regulisanog plasmana drveta iz državnih šuma,
- Ugovara stručne i izvođačke poslove na transparentan način,
- Uspostavi službu za praćenje tržišnih kretanja i podsticanje transparentnosti tržišta,
- Prati trendove na domaćem i međunarodnom tržištu i predlaže prilagođavanje proizvodnje u državnim i privatnim šumama.

Treba formirati Službu za praćenje i podsticaj tržišta unutar Uprave za šume koja treba da redovno objavljuje cijene drveta i drvnih proizvoda i da nudi podršku svim zainteresovanim, a pogotovo privatnim vlasnicima, kod prodaje drvne mase preko informacija o cijenama, organizacije zajedničkih aukcija i davanja savjeta. Prenosom zakonskih odredbi EU o klasifikaciji neobrađenog drveta u pravni sistem Crne Gore, omogućiće se efikasnije funkcionisanje tržišta drveta od panja do konačne prerade i omogućiti kvalitetnije izvođenje ugovora o korišćenju šuma.

Kako bi osigurali što veći stupanj iskorištavanja drvne mase i efikasnost poslovanja, za dugoročne korisnike šuma, Uprava za šume će podržati transparentno međusobno tržište drvne mase i poluproizvoda. Korisnici šuma, koji iz bilo kojih razloga neće sami preraditi određene količine drveta biće obavezni da ga ponude na aukcijama uz nadzor Uprave za šume. Tako će se osigurati plasman onih količina i klasa drveta za koje nije ekonomično da se prerađuju u okviru jednog privrednog društva, a ujedno će se povećati cjelokupna dostupnost drvne sirovine.

Proces davanja šumskih resursa na korišćenje i upravljanje putem srednjoročnih i dugoročnih ugovora, biće postepeno i fleksibilno. Neće sve državne šume biti date na korišćenje i upravljanje putem dugoročnih ugovora, iz razloga da bi se obezbijedilo da:

- Uprava za šume može efikasno uticati/uređivati tržište kroz veću ili manju ponudu trupaca na domaćem tržištu;
- postoji zdrava konkurencija između srednjih i većih pilana, u odnosu na dio njihove potrebe za osnovnim materijalom;
- Postoji dovoljan pristup manjih prerađivača i novih učesnika na tržištu drvne sirovine;
- Tržišne cijene postepeno dostignu realni nivo;
- Uprava za šume može da testira različite mehanizme ugovaranja (dugoročni ili kratkoročni ugovori) i procjeni realne tržišne potrebe prije nego što raspodjeli šumske resurse prema jednom ili drugom vidu ugovaranja.

ŠUME ZA BUDUĆNOST CRNE GORE

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima, 2008.

Drvo iz državnih šuma koja nije pod dugoročnim ugovorima o korišćenju, prodavaće se na licitacijama u dubjećem stanju, na šumskom putu ili na skladištima. Za rad u ovim šumama angažovaće se specijalizovani i licencirani izvođači šumskih radova, a osiguraće se transparentnost cijena. Zbog što većeg efekta i efikasnosti prodaje, Uprava za šume će nastojati da se te količine, kad god je to svrsishodno, plasiraju u paketu sa drvetom iz privatnih šuma ili od dugoročnih korisnika.

Izjava o politici 16. U periodu do ulaska u EU Crna Gora podstiče ponovni razvoj drvne industrije na temelju domaće drvne sirovine

Posle završetka privatizacije velikih preduzeća prema sanaciono razvojnom programu šumarstva i drvoprerade iz 2003, prerada drveta u Crnoj Gori je na novom početku razvoja. Danas su ukupni kapaciteti prerade veći od planova predviđenih sječa u šumama, veliki dio kapaciteta je zastareo, a nivo finalizacije proizvoda je mali. Prije ulaska u EU drvna industrija treba da se restrukturira kako bi postigli sljedeće ciljeve razvoja:

- Održivo korišćenje i uzgoj šuma;
- Maksimalna valorizacija raspoložive drvne mase;
- Povećanje stepena finalizacije, a time i novostvorene vrijednosti;
- Smanjenje spoljnotrgovinskog deficita kroz smanjenje uvoza i povećanje izvoza finalnih proizvoda;
- Povećanje broja radnika i dohotka;
- Sposobnost industrije da plati punu cijenu drvne sirovine, uključujući i troškove upravljanja šuma, izgradnje i održavanja šumskih puteva, i druge infrastrukture u ruralnim područjima.

Restrukturiranje industrije podrazumijeva nov ciklus investicija kojim će se postići prilagođavanje kapaciteta raspoloživom obimu drvne sirovine, modernizacija i konkurentnost unutar Evropske Unije, kako po kvalitetu tako i po cijenama.

Poslije privatizacije drvne industrije i preduzeća koje se bave eksploatacijom u šumarstvu, glavna odgovornost za restrukturiranje, investicije i razvoj jeste kod same drvne industrije, koja unutar svojih udruženja treba da uspostavi institucije koje će da vrše zajedničke usluge, stručnu saradnju i obuku, te nove mreže dodane vrijednosti. Bitnu ulogu kod stimulanja tog razvoja imaju i opštine u kojima se industrija nalazi u smislu uspostavljanja urbanistički uređenih industrijskih zona i komunalnog servisiranja postojećih objekata.

Država će u periodu do ulaska u EU u okviru mogućnosti koje pruža zakonodavstvo podržati novi razvojni ciklus sljedećim mjerama:

- Davanjem ugovora za korišćenje državnih šuma preduzećima prema osposobljenosti, vlastitim kapacitetima prerade, stepenu finalizacije i broju radnih mjesta koje osiguravaju;
- Podržavanjem transparentnog unutrašnjeg tržišta drvne mase i proizvoda od drveta;
- Proučavanjem mogućnosti vremenski ograničene zaštite unutrašnjeg tržišta izvoznom

Lista zadataka
☐ Obnova programa restrukturiranja industrije drvoprerade i njegovo harmonizovanje sa Nacionalnim šumarskim programom, putem dijaloga između industrije, Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
☐ Uspostavljanje udruženja industrije drvoprerade na novim osnovama
☐ Testiranje različitih mehanizama ugovora za prodaju šumskih proizvoda
☐ Postepeno davanje šuma na korišćenje preduzećima sa vlastitim kapacitetima drvoprerade preko javnog tendera
☐ Ugovori o korišćenju šuma na period od 5 do 10 godina
☐ Uvođenje mjera za destimulisanje izvoza oblovine
☐ Uvođenje savremenih tehničkih standarda
☐ Podrška programima izvoza finalnih proizvoda od drveta

- taksom na neprerađeno drvo;
- Donošenjem savremenih zakona, standarda i sistema licenciranja;
- Podrškom industrijskom razvoju kao što su: garantni fondovi, podrška istraživanjima i razvoju, stimulisanje izvoznika finalnih proizvoda, politikom zapošljavanja, obrazovanja i obuke radne snage;
- Revizijom Programa restrukturiranja industrije drvoprerade iz 2003. i njegovom harmonizacijom sa Nacionalnim šumarskim programom
- Razvojem novih programa i budžeta za podršku razvoja drvne industrije.

Izjava o politici 17. Ugovori o korišćenju šuma u skladu su sa ciljevima upravljanja šuma i socio-ekonomskim ciljevima

Ugovori o korišćenju šuma biće u funkciji postizanja ciljeva ove politike i opštih ciljeva održivog razvoja Crne Gore. Da bi to postiglo, Uprava za šume će dalje razvijati sistem ugovaranja na osnovu:

- Planova upravljanja i gazdovanja;
- Planiranih sječa i šumsko uzgojnih radova;
- Principa doznake stabala od strane Uprave za šume;
- Programa izrade šumskih saobraćajnica.

Mogućnosti sklapanja ugovora za korišćenje će da uključuju:

- Ugovore na duži rok (pet godina i više) sa mogućnošću produžetka za preduzeća drvopradenaosnovu pretkvalifikacije. Najmanja jedinica za ovaj tip ugovora biće gazdinska jedinica.
- Davanje državnih šuma na korišćenje udruženjima privatnih vlasnika na područjima zajedničkog gazdovanja. Najmanja jedinica za ovaj tip ugovora biće pojedina odjeljenja.
- Korišćenje državnih šuma za ogrijev i tehničko drvo za vlastite potrebe lokalnog stanovništva. Na srednji rok pružiće se mogućnost davanja šuma na korišćenje zainteresovanim i osposobljenim lokalnim zajednicama.
- Kratkoročni ugovori (do jedne godine) o korišćenju količina drvne sirovine nakon licitacije. Najmanja prostorna jedinica za taj tip korišćenja biće odjeljenje.

Za dugoročne ugovore o korišćenju uspostaviće se tehnički i organizacioni kriterijumi, uključujući kapacitet prerade, koje treba da ispunjavaju potencijalni korisnici da bi učestvovali u tenderu za dobijanje ugovora. Količina drveta za korišćenje raspodeliće se u lotove proporcionalne kapacitetima potencijalnih kandidata, kako bi uspostavili pravednu podjelu pristupa drvnoj sirovini. U početnoj fazi ovi kriterijumi uvažiće postojeće stanje drvoprerade i šumarskih preduzeća, a do ulaska zemlje u EU oni će podstići uvođenje međunarodnih standarda i dobrih praksi u osiguranju kvaliteta, tehnologiji, organizaciji, zaštiti na radu i zaštiti životne sredine. U

Lista zadataka
☐ Pravilnik o tehnološko tehničkim kriterijumima za korisnike šuma
☐ Javni poziv za pretkvalifikaciju korisnika šuma
☐ Raspodjela šuma po lotovima za korišćenje
☐ Konkurs za dugoročne ugovore o korišćenju
☐ Ugovaranje korišćenja
☐ Nadzor nad izvođenjem radova korisnika
☐ Prilagođavanje cijene naknade cijenama na tržištu
☐ Evaluacija rezultata korisnika

ugovorima za korišćenje definiše se obaveze i odgovornosti korisnika, koje mogu da uključuju i odgovornost za realizaciju plana gazdovanja, predviđene uzgojne radove, izgradnju šumskih saobraćajnica, zaštitu šuma, preventivu i borbu protiv šumskih požara pod nadzorom Uprave za šume. Ove obaveze i odgovornosti mogu da budu veće prema dugoročnim ugovorima, dok će kod kratkoročnih ugovora ove obaveze zadržati Uprava za šume.

Visina naknada za korišćenje šuma određivaće se u procesu nadmetanja na tenderu, a poslije sklapanja ugovora, on će se prilagođavati kretanjima na tržištu. Početnu visinu naknade utvrđuje Vlada, a ona će da zavisi od:

- Vrste i klase drveta, otvorenosti šume, transportne udaljenosti;
- Od intenziteta sječe po hektaru;
- Od tržišne vrijednosti sortimenata;
- Mogućnost preuzimanja obaveza gazdovanja u dijelu realizacije opštekorisnih funkcija šuma koje preuzme koncesionar.

Visina naknade za korišćenje određivaće se u procesu nadmetanja, saglasno važećim pravilima (aukcija, javni konkurs i sl.), a nakon zaključenja ugovora cijena će se prilagođavati kretanjima na tržištu drvnih sortimenata, a što će se precizirati ugovorom. Poslije njegovog isteka, obnavljanje ugovora o korišćenju zavisice od rezultata koje je korisnik postigao u prošlom periodu ugovora i od ispunjavanja tehničkih i organizacionih standarda. Najmanja jedinica za sklapanje dugoročnih koncesionih ugovora predstavlja gazdinska jedinica.

Licenciranje preduzeća će vršiti Ministarstvo poljoprivrede, šumarstvo i vodoprivredu na osnovu mišljenja Savjeta za šumarstvo uz obavezu prethodne izrade Pravilnika o licenciranju u kome će biti definisani kriterijumi koje preduzeća treba da ispune da bi mogla da dobiju licence.

Izjava o politici 18. Sertifikacija održivosti šuma i šumskih proizvoda po međunarodnim standardima

Struktura i visok nivo prirodnosti crnogorskih šuma stavljaju Crnu Goru među vodeće zemlje u održivom upravljanju šumama. Da bi osigurali održivo upravljanje šumama i njegovu valorizaciju na međunarodnom tržištu u protekloj deceniji, uvedeni su dobrovoljni standardi održivog gazdovanja i drvne proizvodnje. Najprošireniji takvi standardi su globalni FSC i evropski PEFC. U Crnoj Gori već je pripremljen nacrt nacionalnog standarda FSC i nacionalno sertifikaciono tijelo. Ovaj nacionalni standard može da služi kao tehnički standard održivosti gazdovanja šumama.

U sljedećem periodu država će podržati sertifikaciju šuma i šumskih proizvoda bez obzira na vlasništvo i oblik upravljanja, tako što će obezbijediti odgovarajući ambijent za primjenu standarda u praksi, tj. sertifikaciju zainteresovanih šumskih područja i podržati funkcionisanje tijela za sertifikaciju. Predlog je da sertifikacija šuma započne sa sertifikacijom šuma u nacionalnim parkovima – NP Durmitor, NP Lovćen i NP Biogradska gora za upravljanje šumama. U pojedinim dijelovima NP, šumama se gazduje po ustanovljenim principima za zaštićena područja, što nailazi na jak interes javnosti. Sertifikacija i nezavisna verifikacija

Lista zadataka

- Prihvatanje nacionalnog standarda FSC ili PEFC
- Funkcionisanje sertifikacionog tijela
- Sertifikacija šuma u nacionalnim parkovima
- Postepena sertifikacija državnih šuma
- Proučavanje mogućnosti za grupnu sertifikaciju privatnih šuma
- Sertifikacija učesnika u okviru lanca snabdijevanja (CoC)
- Uvođenje kriterijuma standarda u zahtjeve za licenciranje

moгу da osiguraju održivost i legitimnost takvog gazdovanja. Druga mogućnost je da se državne šume sertifikuju po gazdinskim jedinicama uz proces izrade i prihvatanja novih planova upravljanja i gazdovanja.

Sertifikacija šuma omogućit će i sertifikaciju korisnika šuma i preduzeća drvoprerade, i obezbijediti bolji pristup tržištima za proizvode iz Crne Gore. Sertifikacija preduzeća biće dobrovoljna, a ako se većina njih sertifikuje, taj standard može da posluži i kao dio zahtjeva za licenciranje. Za privatne šume proučit će se mogućnost grupne sertifikacije po FSC i uvođenje standarda PEFC koji je primjereniji za male šumske posjede. Kod obje opcije, bitan preduslov za sertifikaciju privatnih šuma jeste uspostavljanje udruženja vlasnika šuma.

Izjava o politici 19. Promocija proizvoda od drveta kao građevinskog materijala i energenta

U svijetu se drvo sve više prepoznaje kao ekološki i ekonomski vrlo povoljan građevinski materijal i energent. U ekološkom smislu drvo kao građevinski materijal ima nekoliko puta niži ukupni negativni uticaj na životnu sredinu nego cigla, beton ili čelik. U isto vrijeme, ono je odličan izolator i stvara povoljni ambijent u stanovima. Upotrebom drveta za gradnju smanjuju se i emisije CO₂ u samoj proizvodnji materijala, kao i kod grijanja i rashlađivanja. Kao energent drvo (biomasa) je obnovljiv izvor energije, koji doprinosi smanjenju emisija po Kjoto protokolu. Pored toga, pogotovo uz upotrebu modernih tehnologija sagorijevanja, jeftiniji je od nafte i smanjuje potrebu za uvozom nafte i plina. Na taj način, drvo može da pomogne kod spoljnotrgovinskog bilansa na način koji za sad nije obuhvaćen statistikom o trgovini. Za potrebe energetike može se valorizovati drveni otpad u obliku peleta, briketa ili sječke, čime se poboljšava i ekonomski položaj drvoprerade. Upotreba drveta za gradnju i grijanje zadržava novostvorenu vrijednost unutar zemlje i time doprinosi njenom ekonomskom razvoju. Uz poboljšanu izolaciju zgrada, drvo bi dugoročno moglo da pokrije dobar dio potreba za grijanjem u zemlji i time smanji zavisnost od uvoza energije.

Lista zadataka
☐ Pilot projekti nisko energetske zgrade od drveta
☐ Pilot projekti grijanja na biomasu
☐ Uvođenje novih građevinskih i energetskih standarda
☐ Promocija proizvoda od drveta za gradnju i grijanje kroz prostorne i urbanističke planove
☐ Valorizacija drvnog otpada kroz proizvodnju peleta, briketa i sječke
☐ Proučavanje mogućnosti finansiranja projekata biomase preko »Clean Development Mechanism« -CDM
☐ Definisati politiku stimulacija domaćinstava za nabavku opreme i instalacija za grijanje na bazi drvne biomase

Država će podsticati upotrebu drveta za gradnju i za proizvodnju energije preko pilot projekata drvenih niskoenergetskih zgrada, tehničkih standarda za gradnju i sisteme grijanja, podsticanja izgradnje toplana na biomasu (pogotovo u blizini drvoprerađivačkih pogona), i podsticanja valorizacije drvnih ostataka za energiju. Za nove javne objekte, kao što su škole, upravne zgrade i slično, prioritarno će se koristiti drvo kao materijal, a gde god može koristit će se biomasa za grijanje. Za te potrebe može se obezbijediti i sredstva donatora i sredstva »Clean Development Mechanism« po Kjoto protokolu.

ŠUME ZA BUDUĆNOST CRNE GORE

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima, 2008.

6.3 Moderan i konkurentan sektor šumarstva

Izjava o politici 20. Prilagođavanje i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva zahtjevima EU i ciljevima politike

Na osnovu ove politike prilagodit će se nacionalno zakonodavstvo u oblasti šumarstva i izgraditi pravni okvir koji će omogućiti dugoročno održivo gazdovanje šumama. Pri tome će se izvršiti koordinacija sa zakonodavstvom na područjima poljoprivrede, lovstva, voda i integracija zahtjeva propisa iz sektora zaštite životne sredine (Procjene uticaja šumarskih aktivnosti na životnu sredinu – EIA, SEA, zaštićena područja prirode, zaštićene vrste...) odredbi iz konvencija / međunarodnih ugovora koji su značajni za zaštitu životne sredine (Konvencija o biodiverzitetu, CITES, Bernska konvencija i dr).

Lista zadataka

- Promjena Zakona o šumama
- Harmonizovati nov Zakon o divljači i lovstvu sa šumarskom politikom i Zakonom o šumama
- Podzakonska akta

Izjava o politici 21. Integralno upravljanje i planiranje šuma na čitavoj teritoriji i usklađivanje sektorskih planova

Upravljanje i planiranje šuma zasniva se na principu ekosistemskog upravljanja, što podrazumijeva sagledavanje svih komponenti ekosistema i uključivanje svih korisnika ekosistemskih funkcija u proces planiranja. Uprava za šume prema zakonskim ovlaštenjima odgovorna je za integralno upravljanje svim šumama na teritoriji Crne Gore u saradnji sa vlasnicima i korisnicima šuma. Proces planiranja treba da se temelji na podacima iz inventure šuma i monitoringa, koji su integrisani u Geografsko informacioni sistem i informacioni sistem šumarstva. Planiranje će se vršiti na četiri teritorijalna nivoa:

Lista zadataka

- Pravilnik o sadržini i procesu pripreme planova na svim nivoima
- Testiranje metodologije na pilot planovima i njeno prilagođavanje prije pune primjene
- Priprema i prihvatanje pojedinih planova

- **Država:** Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima, Nacionalna šumarska strategija (nacionalna šumarska inventura, obuka i obrazovanje, podsticajne mjere...) i budžetski program šumarstva koje donosi Vlada Crne Gore.
- **Područna jedinica = opština:** Plan upravljanja/ osnova za gazdovanje šumama za period od 10 godina koji donosi Uprava za šume uz uključivanje lokalne javnosti i uz saglasnost resornog Ministarstva. Ovim planom se određuje namjena šuma i šumskih zemljišta, upravljanje za funkcije šuma kao što su: nedrvni proizvodi, rekreacija, turizam, zaštita biodiverziteta (Natura 2000) i dr., upravljanje populacijama divljom faunom, izgradnja šumskih puteva, prevencija i borba protiv šumskih požara, načini korišćenja državnih šuma.
- **Gazdinska jedinica:** Plan gazdovanja za 10 godina koji donosi Uprava za šume uz saglasnost resornog Ministarstva, kojim se određuju konkretne mjere za ispunjavanje ciljeva iz planova upravljanja kao što su etat, uzgojni radovi, infrastruktura u šumi, preventivne mjere protiv šumskih požara i slično.
- **Odjeljenje ili parcela u privatnim šumama:** Izvođački planovi koje donosi Uprava za šume (za privatne šume u konsultaciji sa vlasnikom), određuju uzgojne ciljeve, na osnovu postojećeg inventara, nakon čega se definiše sječivi etat i vrši doznaka stabala za sječju, radovi u šumi i način korišćenja. Za državne šume, ovi planovi se prave godišnje, a za privatne se rade izvođački planovi koji važe za period dok ih vlasnik ne ispuni.

Na nivou planova upravljanja šumama vršiče se i usklađivanje sa drugim planskim dokumentima kao što su: prostorni i urbanistički planovi, lovne osnove, planovi upravljanja vodnim slivovima, planovima regionalnog i ruralnog razvoja, planovi upravljanja zaštićenih područja i slično. Uprava za šume može da ugovori izradu planova kvalifikovanim ili licenciranim vršiocima usluga.

Uvođenje novog sistema planiranja već je započelo preko projekta tehničke pomoći na pilot površinama u okviru Jedinice za monitoring i planiranje pri Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Ove aktivnosti će se nastaviti sa izradom Nacionalnog šumarskog programa, inventurom šuma i osposobljavanjem Uprave za šume za planiranje i praćenje procesa. Čitava teritorija Crne Gore treba da se pokrije novom generacijom planova upravljanja i gazdovanja u narednih deset godina koje će djelom izraditi Uprava za šuma, a djelom kvalifikovani izvođači iz privatnog sektora koji će zaključiti Ugovore sa Upravom za šume. Uključivanje privatnih šuma u integralne planove gazdovanja smanjiće cjelokupne troškove planiranja i prevazići će problem vlastite organizacije privatnih vlasnika da bi finansirali i izradili odvojene programe gazdovanja. Na taj način država nudi privatnim vlasnicima uslugu planiranja bez dodatnih troškova ili naknada.

Pogotovo u procesu pripreme planova upravljanja uključice se lokalne zajednice i sve zainteresovane strane kao što su: vlasnici šuma, lokalno stanovništvo, lovačka udruženja, nevladine organizacije i javne institucije u čijoj su nadležnosti obuhvaćeni šuma i šumarstvo. Ovim će se osigurati adekvatan balans i sinergija između ekonomskih, socijalnih i ekoloških funkcija, tj. svih aspekata šuma. Planovi upravljanja biće takođe podložni strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Uz izvođenje teritorijalnog sistema planiranja u šumama postepeno će se uvesti i revirni sistem upravljanja šuma od strane Uprave za šume. U tom sistemu, odgovornost za sve aspekte rada Uprave za šume na teritoriji revira biće na revirnom stručnjaku šumarstva, uz težnju da se srednjeročno projektuje da za revir bude odgovoran visokoškoloivan stručnjak (diplomirani inženjer šumarstva).

Izjava o politici 22. Monitoring kao osnova za upravljanje i instrument kontrole rezultata

Monitoring ili praćenje stanja šuma i aktivnosti u šumama je neophodan za održivo upravljanje šumama. Informacija o stanju i dinamici šumskih resursa neophodna je za planiranje na svim nivoima i za kontrolu rezultata sprovedenih mjera, te postizanja postavljenih ciljeva.

U sljedećim godinama će se izvesti inventura šumskih resursa po modernim metodama na osnovu plana monitoringa kao dijela Nacionalnog šumarskog programa i indikatora usklađenih sa EU standardima. Pri tome će se, pored drvnih resursa, posvetiti posebna pažnja informacijama o različitim funkcijama šuma. Plan monitoringa će propisati i permanentni monitoring koji će vršiti Uprava za šume, korisnici šuma i privatni vlasnici pri redovnom radu. Pored toga, monitoring će obuhvatati evidenciju sječe/relizacije etata i radova u šumi kao i praćenje pojava značajnih za stabilnost šumskih ekosistema (požari, nezakonito korišćenje šuma i proizvoda iz šume, prenamnoženost štetnih insekata, glodara i drugih životinja, masovne pojave bolesti i sušenja usljed uticaja polutanata). Prema procjeni ugroženosti šuma u planovima upravljanja i akutnoj ugroženosti organizovaće se osmatračka služba za šumske požare i dijagnozno-prognozna služba za praćenje bolesti i štetnika.

Podaci iz monitoringa skupljaće se u okviru informacionog sistema šumarstva i biće dostupni javnosti i korisnicima. Za uspostavljanje monitoringa biće potrebno jačanje institucionalnih i materijalnih preduslova za skupljanje i razmjenu informacija i efikasne komunikacije, unutar sektora šumarstva, sa drugim sektorima i na međunarodnom nivou.

Praćenje implementacije ove politike i postizanja njenih ciljeva biće predmet periodičnog pregleda sa uključivanjem javnosti u okviru Nacionalnog šumarskog programa. Plan praćenja sa definisanim polaznim parametrima i indikatorima uspjeha biće donesen zajedno sa dokumentom Nacionalna šumarska strategija.

Lista zadataka
☐ Plan monitoringa šuma
☐ Inventura šuma Crne Gore
☐ Uspostavljanje GIS baze podataka
☐ Praćenje sječa, uzgojnih radova i drugih aktivnosti u šumama

Izjava o politici 23. Zajednička ali i podijeljena odgovornost za zaštitu šuma

Jedan od ciljeva upravljanja šumama je i uspostavljanje integralne zaštite šuma od negativnog uticaja svih biotičkih i abiotičkih faktora uključujući i antropogene (sa preventivnim, profilaktičkim, represivnim, tehničkim i biološkim metodama). Odgovornost za generalnu zaštitu i koordinaciju aktivnosti je u ingerenciji države (Uprava za šume, Uprava za vanredne situacije pri MUP-u, a po pravu nadzora MPŠV i MUP), a neposredni poslovi mogu se povjeriti ili prenijeti vlasnicima, korisnicima šuma, osposobljenim ili licenciranim organizacijama i pojedincima. Ti poslovi mogu da obuhvataju osmatranje, dijagnozno-prognostičku službu, šumsko uzgojne radove, održavanje putne infrastrukture i druge. Za efektivnu zaštitu šuma neophodno je uključiti i lokalne zajednice ugradnjom mjera zaštite u planska dokumenta i

Lista zadataka
☐ Integracija mjera zaštite u planove na svim nivoima
☐ Uključivanje sredstava za zaštitu šuma u Nacionalni šumarski program
☐ Strategija komunikacije s javnošću
☐ Prenošnje poslova zaštite i odgovornosti za druge institucije putem ugovora

podizanja svijesti o značaju zaštite i obnove šuma. Za motivaciju i uključivanje šire javnosti za zaštitu šuma izradiće se Strategija komunikacije s javnošću koji će definisati komunikacione alate za informisanje javnosti o dešavanjima u sektoru šumarstva (propagandni materijal, mediji...).

Zakonska regulativa i ugovori o korišćenju treba da jasno definišu uloge i nivoe odgovornosti svih subjekata koji učestvuju u zaštiti (npr. šumski požari). Zaštita šuma u državnoj i privatnoj svojini treba da bude integralna. Prirodne šume su najotpornije, te zato treba da imaju prioritet biološke metode zaštite šuma. U tom smislu prednost imaju metodi prirodne obnove šuma i ekološki prihvatljive tehnologije u oblasti uzgoja, zaštite i korišćenja šuma. Potrebno je održavanje postojećih i uspostavljanje novih zaštitnih šuma i prevencija u zaštiti endemičnih i rijetkih šumskih vrsta. Korišćenje hemijskih supstanci (pesticida, itd.) dozvoljeno je samo u slučaju kada je to neophodno da bi se izbjegle još veće negativne posljedice.

Izjava o politici 24. Koordinacija na području zaštite šuma od požara

Šumski požari su prirodni faktor koji je prisutan u mnogim tipovima šuma i dio je dinamike tih ekosistema. Ali zbog negativnog uticaja čovjeka požari imaju veću frekvenciju od prirodne i mogu da nanose neprihvatljive štete na šumske resurse i imovinu stanovništva. Zbog svoje geografske pozicije u Mediteranu i klimatskih promjena, crnogorske šume posebno su ugrožene od požara.

Preventiva i borba protiv požara zato treba da bude integralni dio zadataka svih učesnika u sektoru šumarstva. Preventivne mjere protiv požara uključuju uzgoj mješovitih lišćarskih i šumskih sastojina koje su manje podložne vatri, uspostavljanje i održavanje mozaika šumskih i nešumskih površina, protivpožarnih pojaseva pogotovo u blizini naseljenih mjesta, izgradnju protivpožarnih puteva i prepreka, te rezervoara sa vodom na mjestima koja mogu da služe borbi protiv požara. Za efektivnu borbu protiv požara bitno je planiranje mogućih intervencija i potrebnih resursa, nabavka ili ugovaranje tehničke opreme i ljudstva, obuka i vježbe učesnika i centralna koordinacija intervencija. Planovi prevencije i borbe protiv šumskih požara treba da budu integralni dio planova upravljanja i gazdovanja. U koordinaciji sa Upravom za šume, neposredno rukovođenje intervencija treba da bude kod Uprave za vanredne situacije kod Ministarstva unutrašnjih poslova, a u njima treba da učestvuju vlasnici i korisnici šuma, a i lokalna uprava, vatrogasne službe i dobrovoljci.

Zbog zajedničke ugroženosti od požara, razmjene iskustava i efikasnosti kod upotrebe tehničkih sredstava kao što su avioni za gašenje, postoje dobri razlozi za saradnju sa susjednim zemljama i Europskom Unijom na području borbe protiv požara. Crna Gora će se aktivno uključiti u tu saradnju.

Lista zadataka
☐ Izrada procjene ugroženosti od požara prema rezultatima inventure
☐ Izrada planova preventive i borbe protiv požara u okviru planova upravljanja
☐ Preduzimanje preventivnih mjera kao što su izgradnja puteva i uspostavljanje protivpožarnih pruga i prepreka
☐ Opremanje, obuka i zajedničke vježbe za borbu protiv požara
☐ Regionalna saradnja sa susjednim zemljama i zemljama EU

Izjava o politici 25. Jačanje i prilagođavanje državnih institucija novim zadacima

Poslije prihvatanja Zakona o šumama 2000. godine, sprovedena je reforma državnih tijela šumarskog sektora s kojom je njegova institucionalna struktura prilagođena tržišnoj ekonomiji i uporediva je sa strukturama u sadašnjim članicama EU. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je odgovorno za legislativu, politiku i nadzor, a uključuje i Inspekciju za šumarstvo i lovstvo. Centralnu ulogu u ispunjavanju javnih funkcija po Zakonu ima Uprava za šume sa sjedištem u Pljevljima koja obezbjeđuje:

- Unapređivanje uzgoja, zaštite i korišćenja šuma;
- Adekvatnu njegu, obnavljanje, podizanje i melioraciju šuma (biološka reprodukcija), izdvajanje sjemenskih sastojina
- Zdravstveni pregled i obezbjeđivanje sjemena i sadnog materijala;
- Očuvanje prirodnih i radom stvorenih vrijednosti šuma, sprečavanje i otklanjanje štetnih posljedica svih biotskih i abiotskih faktora, koji ugrožavaju te vrijednosti, te sanaciju postojećeg stanja;
- Zaštitu šuma i šumskog zemljišta od protivpravnog prisvajanja i korišćenja, požara i dr.;
- Vođenje izvještajno-prognostičke službe;
- Planiranje gazdovanja šumama, koje se ostvaruje kroz izradu opštih i posebnih osnova, programa i planova gazdovanja šumama, izvođačkih projekata i programa i planova pošumljavanja goleti;
- Izradu programa šumskih saobraćajnica;
- Doznaku stabala, premjer i žigosanje drveta i izdavanje uvjerenja o porijeklu šumskih sortimenata;
- Davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje, putem ugovora, a po prethodno raspisanom konkursu, vođenje evidencije i baze podataka za šumarstvo (informacioni sistem);
- Stručno usavršavanje (savjetovanje, kursevi i dr.).

Lista zadataka
☐ Uspostavljanje novih funkcija u okviru Uprave za šume
☐ Obuka zaposlenih u Upravi za šume
☐ Analiza potreba Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede sa aspekta ljudskih resursa
☐ Popunjenje postojećih radnih mjesta u sektoru šumarstva u Ministarstvu i njegovo dalje jačanje
☐ Osposobljavanje Ministarstva za aktivniju međunarodnu saradnju

U okviru ovih nadležnosti, zadatak Uprave za šume su i: stvaranje podrške javnosti za održivo gazdovanje šumama; povezivanje učesnika na svim aspektima upravljanja šumama, uključujući planiranje, izvođenje i praćenje; podrška privatnim vlasnicima šuma u gazdovanju i marketingu šumskih proizvoda preko savjetodavne službe.

Proces sprovođenja politike i standarda EU zahtjevaće dodatnu edukaciju i osposobljavanje zaposlenih u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Upravi za šume kao i šumarskih stručnjaka u privatnom sektoru, šumskih radnika i privatnih vlasnika šuma. Organizacija Uprave za šume prilagodiće se zahtjevima Nacionalne šumarske politike i standardima EU. U tom kontekstu biće institucionalizovane funkcije kao što su: planiranje gazdovanja šumama, upravljanje staništima i vrstama, dijagnostno-prognozna služba, stručno usavršavanje i druge. Da bi osigurali adekvatan kadar i njegovu motivaciju, uvešće se mehanizmi za nagrađivanje na osnovu rezultata rada.

Po završetku procesa obuke i kadrovskog osposobljavanja, Uprava za šume će da izvršava svoje funkcije na terenu preko sistema revirnih šumara, koji će poznavati područje i biti odgovorni za sve aspekte rada na određenoj teritoriji, a u tome biće podržani od stručnih službi u centrali i područnim jedinicama.

Pored jačanja postojećih kapaciteta Uprave za šume bitno je i kadrovsko jačanje sektora šumarstva u Ministarstvu poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede koje treba da rukovodi pripremom i implementacijom Nacionalnog šumarskog programa i da prati rad Uprave za šume. U okviru tog sektora Odsjek za strateško planiranje je odgovoran za:

- Formulisanje politike šumarstva;
- Pripremu nacрта zakonodavstva;
- Planiranje i nadgledanje Nacionalnog šumarskog programa;
- Planiranje i kontrolu budžeta;
- Učešće u međusektorskoj koordinaciji (sektorski planovi i SEA);
- Međunarodne odnose;
- Odnose sa javnošću.

Odsjek za monitoring odgovoran je za:

- Praćenje stručnog rada Uprave za šume;
- Razvoj cjelovitog Šumarskog geografskog informacionog sistema;
- Prikupljanje nacionalnih podataka o šumama i njihovo prosljeđivanje relevantnim nacionalnim i međunarodnim institucijama;
- Praćenje i analiza nacionalne inventure šuma;
- Analizu i odobrenje planova gazdovanja šumama;
- Analizu i prijedlog odobrenja namjene i promjenu vlasništva šumskog zemljišta;
- Nadzor nad efikasnošću gazdovanja.

Odsjek za inspekcijski nadzor šumarstva, lovstva i zaštite bilja u šumarstvu odgovoran je za:

- Nadzor Uprave za šume nad usklađenošću sa zakonom i propisima;
- Nadzor privatnog sektora i vlasnika šuma;
- Nadzor radova u šumi od strane privrednih društava, kao i kvaliteta i legalnosti šumskih proizvoda na tržištu.

Izjava o politici 26. Osposobljavanje savjetodavne službe za privatne vlasnike šuma

Vlasnicima šuma koje nijesu državne treba da se pruži tehnička pomoć sa tehničkog, finansijskog i aspekta gazdovanja vlasnika šuma. Savjetodavne usluge u vezi sa održivim gazdovanjem privatnim šumama treba značajno povećati. Glavni cilj je povećanje znanja privatnih vlasnika šuma o ekonomskim, ekološkim vrijednostima i funkcijama šuma, i povećanje održivih prihoda od šuma za njihove privatne vlasnike u ravnoteži sa funkcijama šuma od javnog interesa. Za tu namjenu stvoriće se jedinica Savjetodavne službe za privatne vlasnike šuma u Upravi za šume. Ta jedinica će imati sljedeće zadatke i odgovornosti:

Lista zadataka

- Formiranje Savjetodavne službe u Upravi za šume
- Obuka lokalnih/revirnih šumara za savjetodavne usluge i njihova podrška
- Komunikacija sa vlasnicima šuma i razvoj usluga službe

- Promovisanje i uspostavljanje udruženja privatnih vlasnika šuma i razvoj njihove organizacione osposobljenosti;
- Utvrđivanje usluga, metoda za poboljšanje znanja i vještina vlasnika šuma;
- Definisati kvalifikacije i komunikativne sposobnosti šumarskih savjetnika;
- Obuka revirnih šumara za savjetodavne usluge privatnim vlasnicima;
- Pružanje savjeta, pomoć i obuka za privatne vlasnike šuma;
- Utvrditi sertifikate za izvođenje radova u šumama;
- Razmijeniti informacije sa zainteresovanim stranama o dobrim primjerima i praksama;
- Organizovati okrugle stolove, seminare, savjetovanja i stručne skupove;
- Organizovati takmičenja pripadnika šumarske struke u tradicionalnim šumarskim aktivnostima;
- Koordinacija i razrada studija i programa za održivo gazdovanje privatnim šumama.

Za vlasnike sve usluge Savjetodavne službe biće besplatne ili uračunate u naknadu za doznaku drveta. Ona će da koristi decentralizovani pristup i sistem, kao poboljšane mehanizme za pružanje obuke i savjeta. Jedan od zadataka Savjetodavne službe biće i promovisanje udruženja privatnih vlasnika šuma i jačanje kapaciteta njihove organizacije. To će olakšati partnerstvo sa vlasnicima, a takođe će pomoći državnim šumarskim institucijama da uspješno pružaju obrazovne usluge u šumarstvu. U perspektivi, određene usluge za vlasnike mogu se prenijeti i na šumarske stručnjake u privatnoj praksi.

Izjava o politici 27. Uspostavljanje udruženja vlasnika, šumarskih stručnjaka i drvne industrije

Da bi se uspostavio dijalog sa ključnim grupama i njihovo predstavljanje u formiranju i primjeni politike šumarstva, svrsishodno bi bilo da vlasnici šuma, drvna industrija, izvođači radova u šumama i šumarski stručnjaci formiraju svoja udruženja. Prema tome Ministarstvo i Uprava za šume će podržati uspostavljanje i funkcionisanje tih udruženja njihovim uključivanjem u procese planiranja i implementacije politike i prema potrebi finansijskom podrškom za osnovne troškove njihovog finansiranja. Pri tome ta udruženja biće autonomna u svome osnivanju i odlučivanju.

Lista zadataka
☐ Osnivanje i osposobljavanje udruženja
☐ Budžet za udruženja
☐ Uključivanje udruženja u procese odlučivanja

Udruživanje privatnih vlasnika na državnom, opštinskom i lokalnom nivou omogućiće:

- Bolju saradnju vlasnika sa šumskim upravama;
- Gazdovanje privatnim šumama – priprema planova upravljanja i gazdovanja;
- Podizanje nivoa znanja privatnih vlasnika šuma.

Funkcija udruženja drvne industrije bi trebala da bude:

- Zastupanje interesa drvne industrije prema državi i drugim akterima;
- Povezivanje drvne industrije u klastere;
- Zajednički nastup na međunarodnim tržištima;
- Definicija tehničkih standarda;
- Podrška kod certificiranja i atestiranja;
- Obrazovanje i obuka kadrova.

Funkcija udruženja izvođača radova u šumama, koja može da bude i povezana sa udruženjem

drvne industrije biće:

- Zastupanje interesa prema državi i drugim akterima;
- Definicija tehničkih standarda;
- Sertifikacija i licenciranje izvođača radova;
- Obrazovanje i obuka kadrova.

Udruženje šumarskih stručnjaka trebalo bi da promoviše razvoj struke šumarstva u svim organizacijama i funkcijama u kojima nastupaju šumarski stručnjaci.

Izjava o politici 28. Partnerstvo: Savjet na državnom i lokalnom nivou

Da bi omogućili institucionalni dijalog među akterima na državnom i lokalnom nivou osnovaće se Nacionalni savjet za šumarstvo i savjeti kod Uprave šuma na nivou opština. Ti savjeti će se sastojati od predstavnika zainteresovanih strana u šumarstvu uključujući: predstavnike vlasnika šuma, predstavnike drvne industrije i šumarskih preduzeća, predstavnike šumarske struke, predstavnike nevladinih organizacija, te državnih, stručnih i lokalnih institucija. Na državnom nivou uloga savjeta biće:

Lista zadataka	
☐	Zakonodavna osnova za Nacionalni savjet za šumarstvo
☐	Imenovanje članova savjeta
☐	Formiranje savjeta na opštinskom nivou
☐	Djelovanje savjeta

- Davanje mišljenja na nacрте propisa;
- Ukjučivanje i davanje mišljenja o Nacionalnom šumarskom programu i praćenje njegovog sprovođenja;
- Praćenje standarda gazdovanja šumom i davanje mišljenja na sistem monitoringa i planiranja u šumama;
- Praćenje i davanje mišljenja o raspodjeli šuma i količina drveta za korišćenje i formiranje cijena;
- Definicija standarda i saradnja na uspostavljanju Šumarskog geografskog informacionog sistema;
- Podsticaj i praćenje saradnje između partnera u šumarstvu;
- Definisane profesionalnih, tehničkih i sigurnosnih standarda u šumarstvu;
- Definisane programa obrazovanja i obuke;
- Praćenje utroška sredstava lokalnih uprava kojima se usmjerava 30% sredstava od koncesija.

Zakon o lokalnoj samoupravi daje određena prava i obaveze upravljanja i gazdovanja lokalnim prirodnim resursima opštinama. Opštine primaju i 30% naknada za korišćenje lokalnih prirodnih resursa (uključujući šume), što ih čini važnim partnerom u sprovođenju ove politike na lokalnom nivou. U cilju partnerstva na nivou lokalne uprave, tj. opština Savjeti će:

- Koordinirati uključivanje učesnika u pripremu i prihvatanje planova upravljanja i gazdovanja;
- Koordinirati saradnju između partnera na lokalnom nivou;
- Koordinirati programe savjetodavne službe, obrazovanja, obuke i uvođenja standarda;
- Pratiti utrošak sredstava lokalne uprave kojoj se usmjerava 30% sredstava od koncesija.

Funkciju sekretarijata za savjet na državnom nivou obavljaće Ministarstvo, a na opštinskom nivou područne jedinice Uprave za šume u saradnji sa opštinama.

Izjava o politici 29. Šumarski geografsko informacijski sistem

Da bi obezbijedili efektivan i efikasan rad institucija, korisnika, izvođača i vlasnika nužno je brzo uvođenje informacijske tehnologije. Postojeći nizak nivo informacione i veličina zemlje stvaraju mogućnost uspostavljanja jedinstvenog informacionog sistema za sve korisnike u sektoru šumarstva, koji će se bazirati na Geografskom informacionom sistemu i razmjeni, te pristupu do informacija preko interneta. Šumarski geografski informacijski sistem će servisirati različite djelatnosti u šumarstvu od određivanja vlasništva i planiranja do nivoa praćenja drvnih sortimenata. Svi podaci, osim onih koji su osjetljivi u smislu zaštite prirode i komercijalnih interesa korisnika, biće dostupni javnosti.

Da bi uspostavili taj sistem, država će da obezbijedi tehničke predušlove, a Uprava za šume će uspostaviti njegovu infrastrukturnu i funkcionalnu okosnicu. Na temelju rezultata postignutih u okviru projekta GIS u šumarstvu, u proces izrade parametara šumarskog informacionog sistema uključice se sve zainteresovane strane u okviru Nacionalnog savjeta za šumarstvo. U okviru tog procesa standardizovace se tipovi podataka i proces dobijanja informacija. Svi podaci biće na raspolaganju preko jednog internet portala, dok će vlasništvo i odgovornost za validnost podataka zadržati oni korisnici koji ih generišu.

Lista zadataka
☐ Definicija zahtjeva korisnika za informacijski sistem
☐ Definicija standarda prihvaćanja i razmjene podataka
☐ Definicija zajedničke tehnološke platforme za sve korisnike
☐ Razvoj aplikacija, testiranje i obuka korisnika
☐ Diseminacija tehnologije i njena upotreba u redovnom radu

Izjava o politici 30. Uvođenje standarda u šumarstvo, licenciranje, jačanje kapaciteta

U okviru Nacionalnog savjeta za šumarstvo pokrenuce se proces uvođenja standarda, licenciranja i jačanja kapaciteta svih učesnika u sektoru šumarstva. Cilj tog procesa biće stvaranje organizacione strukture u sektoru, koja će omogućiti implementaciju principa održivog gazdovanja šumama.

Kroz dijalog sa privatnim sektorom i vlasnicima šuma preuzeće se i prilagodiće se postojećoj situaciji evropski i drugi međunarodni tehnički i sigurnosni standardi u šumarstvu. Takođe će se promovisati primjena standarda održivog gazdovanja šuma kao što su FSC i PEFC.

Na osnovu prihvaćenih standarda, Savjet će predlagati uslove za licenciranje korisnika i izvođača radova u šumarstvu, koji će postepeno podići nivo osposobljenosti, profesionalnosti i konkurentnosti svih učesnika. Uvođenje standarda omogućice i jačanje javnog i privatnog partnerstva u primjeni standarda i tehnoloških platformi.

Lista zadataka
☐ Uvođenje međunarodnih standarda u nacionalno zakonodavstvo i tehničke standarde
☐ Prihvatanje nacionalnog standarda FSC ili PEFC od strane svih učesnika u sektoru šumarstva
☐ Osposobljavanje nacionalnog tijela za sertifikaciju
☐ Pilot sertifikacije šuma
☐ Postepena sertifikacija svih državnih šuma
☐ Proučavanje mogućnosti grupne sertifikacije privatnih šuma
☐ Uvođenje tehničkih i profesionalnih standarda u okviru udruženja unutar šumarstva
☐ Licenciranje korisnika i izvođača radova u šumarstvu

Izjava o politici 31.   **Razvoj ljudskih resursa u šumarstvu i drvoprerađi**

Današnji obrazovni sistem ne odgovara potrebama za stručnim kadrom i srednjih i visoko stručnih sprema za područje šumarstva i drvoprerađe. Zbog toga je potrebna dvostruka strategija obuke i usavršavanja postojećih kadrova u Upravi za šume i privatnom sektoru i formalnog obrazovanja mladih generacija za poslove u šumarstvu i drvoprerađi u okviru programa za razvoj ljudskih resursa. Taj program pripremiće Nacionalni savjet za šumarstvo uz saradnju sa državnim institucijama iz oblasti obrazovanja .

Postoji potreba za programima obrazovanja i obuke, naročito za ciljne grupe zaposlenih u Upravi za šume, vlasnika i korisnika šuma. Obrazovanje bi trebalo da ima za cilj kratke kurseve obuke za šumarstvo, kao i studijske programe koji vode stručnim kvalifikacijama u šumarstvu, npr. zanimanja rukovaoca šumskih mašina ili radnika u šumskim ekosistemima.

Uprava za šume će uspostaviti funkciju i neophodnu institucionalnu strukturu stručnog usavršavanja koja će biti usko povezana sa savjetodavnom službom, a objediniće sve elemente osposobljavanja iz tekućih projekata i njen zadatak će biti sprovođenje programa osposobljavanja zaposlenih u Upravi za šume i osposobljavanje drugih ciljnih grupa u partnerstvu sa Centrom za stručno obrazovanje koje se nalazi u okviru Ministarstva prosvjete i nauke. Programi usavršavanja biće organizovani na sljedeće teme:

- Organizacija, Ekonomika, marketing i šumarska politika;
- Zaštita od požara i njihovo gašenje;
- Planiranje gazdovanja šumama;
- Šumska inventura i monitoring;
- Nadzor nad sprovođenjem koncesija za korišćenje;
- Davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje (ogrijev, koncesije);
- Savjetodavne usluge privatnim vlasnicima šuma;
- Upotreba GIS, informacionog sistema i informacione tehnologije;
- Opšte sposobnosti rukovođenja uključujući planiranje, budžetiranje, izvještavanje i odgovornost;
- Zaštita biodiverziteta i upravljanje mrežom Natura 2000;
- Upravljanje posjetom i rekreacija u šumama;
- Biomasa i drvo za ogrijev kao obnovljiv izvor energije;
- Odnosi s javnošću uključujući saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Zaštita na radu.

Institucije posvećene razvoju obrazovanja u šumarstvu (uglavnom Ministarstvo prosvjete i nauke i MPŠVP) treba da formulišu nastavni plan i kurseve za omogućavanje srednjeg, akademskog obrazovanja i promovisanje postdiplomskih studija, imajući na umu potrebe za radnom snagom u zemlji. Akademске i profesionalne kvalifikacije u šumarstvu treba da budu uslov kod zapošljavanja u Upravu za šume i MPŠVP, i za preuzimanje stručnih poslova prema ugovoru.

Kratkoročna mogućnost je jačanje kapaciteta postojeće srednje tehničke škole u Beranama i

Lista zadataka
☐ Formiranje jedinice za stručno usavršavanje i obuku u Upravi za šume
☐ Sistematsko izvođenje kurseva za Upravu za šume i druge korisnike
☐ Definicija programa obrazovanja u okviru Nacionalnog savjeta za šumarstvo
☐ Uspostavljanje studijskog programa šumarstva

ŠUME ZA BUDUĆNOST CRNE GORE

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima, 2008.

fokusiranje na stvaranje Centra za obrazovanje i obuku. Taj centar bi mogao da otvori program za šumarstvo na nivou osnovnih i master studija. U početku taj program mogao bi da koristi usluge postojećih struktura – Biotehničkog instituta ili fakulteta za Poljoprivredu ili Ekologiju. Program za ekonomiku u šumarstvu i poslovni menadžment mogao bi da koristi Ekonomski fakultet. Dugoročno gledano, nakon stvaranja „kritične mase“ kvalifikovanih profesora i čvrste tehničke osnove mogao bi se osnovati i Šumarski fakultet.

Izjava o politici 32. Naučna istraživanja u šumarstvu

Međunarodne i evropske šumarske politike posmatraju međunarodno konkurentno i praktično orijentisano istraživanje kao svoje glavne ciljeve. Razvoj šumarskog istraživanja je veoma važno i osnovno sredstvo za definisanje i ostvarivanje implementacije održivog gazdovanja šumama. Postoji potreba za obogaćivanjem i razvojem postojećih nacionalnih i međunarodnih prioriteta istraživanja o sljedećem: klimatske promjene i prilagođavanje šuma, resursi obnovljive energije, šuma i voda, ekološka

Lista zadataka

- Definicija prioriteta istraživanja
- Namjena dugoročnih sredstava u okviru Nacionalnog šumarskog programa
- Dodjela sredstava kvalitetnim naučnim timovima

rekonstrukcija, poboljšanje zdravstvenog stanja šuma i razvoj sistema gazdovanja uzimajući u obzir sve vrijednosti šuma, kompleksno gazdovanje slivovima i razvođima od poplava, ekološke tehnologije za sječu drveta i studije o drvetu.

Neke od novih prioritetnih oblasti istraživanja su sljedeće:

- Procjena socijalnih aspekata za održivo gazdovanje šumama i podršku učešća partnera;
- Pomoć šumarskoj organizaciji u tranziciji na tržišnu ekonomiju (nedostaje tržišna orijentacija);
- Procjena ekonomskih vrijednosti i finansiranja gazdovanja šumama, naročito šumskih funkcija, koje se smatraju javnim dobrom;
- Razumijevanje kriterijuma i indikatora za održivo gazdovanje šumama;
- Utvrđivanje apsorpcije ugljenika i biodiverziteta u šumama i usmjeravanje gazdovanja šumama za te funkcije;
- Pošumljavanje goleti/marginalnih/pustih oblasti i područja slivova;
- Efikasno očuvanje i gazdovanje postojećim šumskim resursima (uglavnom ekosistemima i biodiverzitetom prirodnih šuma);
- Divlja fauna, divljač i upravljanje populacijama zaštićenih i ugroženih vrsta;
- Upravljanje zaštićenim područjima.

Da bi se zadovoljile ove rastuće potrebe, treba da se ojača kapacitet istraživanja u šumarstvu koje bi imalo međunarodne reference i bolju integraciju u međunarodnu istraživačku mrežu. Da bi to omogućili, u Nacionalnom šumarskom programu, namjenice se sredstva za istraživanja na području šumarstva i definisati prioritete istraživanja. Ta sredstva biće namijenjena kvalitetnim naučnim timovima i mobilizaciji drugih domaćih i međunarodnih sredstava za istraživanje.

Izjava o politici 33. Učešće javnosti, dostupnost informacija

U cjelokupnom procesu reforme sektora šumarstva u Crnoj Gori izuzetno bitnu ulogu ima podizanje svijesti i znanja o očuvanju šuma i njihovom značaju za podizanje kvaliteta ekonomsko-socijalnog aspekta života. Da bi se to postiglo neophodno je da su informacije (iz prošlosti, sadašnjosti i budućnosti) o šumama i šumskim resursima dostupne svim građanima Crne Gore. Posebno je značajno obezbijediti sve uslove da se sakupljanje informacija obavi na način koji će biti u skladu sa najboljim pozitivnim praksama.

Komunikacija između državnih institucija i javnosti treba da bude dvosmjerna, otvorena i uz jasno definisane kanale komunikacije za određene ciljne grupe.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je šumarski sektor uglavnom predstavljen kroz negativnu sliku devastacije prostora putem bespravnih sječa, neplanskog gazdovanja, neodgovarajuće

Lista zadataka
☐ Osigurati pristup javnosti informacijama u šumarstvu propisima i aktivnostima javnih institucija
☐ Pristup informacijama u okviru Šumarskog geografskog informacionog sistema
☐ Priprema i sprovođenje Strategije komunikacije s javnošću

zaštite ovog prirodnog dobra, dok su se pozitivne aktivnosti šumarskih radnika uglavnom promovisale »stidljivo« i bez jasne strategije (nepostojanje snažnih poruke, načini animiranja različitih ključnih grupa nijesu uvažavani). Sve to je dovelo do situacije da javnost u Crnoj Gori pri spominjanju riječi »šuma« ili »šumarstvo« ima sliku koja nije realna, već je samo proizvod djelovanja informacija koje se putem medija svakodnevno promovišu.

Napori resornog Ministarstva u nerednom periodu treba da se fokusiraju na uspostavljanje sistema informisanja koji obezbjeđuje održivo upravljanje šumskim resursima kroz:

- Dostupnost informacija (ovdje treba uvažiti činjenicu da javnost na sjeveru Crne Gore, posebno u ruralnim predjelima veoma malo koristi savremene kanale komunikacije kao što su e-mail i internet);
- Podizanje svijesti javnosti o značaju šumskih resursa (informacioni materijali, PR aktivnosti, javno oglašavanje);
- Podršku održivom upravljanju šumama;
- Promovisanje šireg učešća javnosti u upravljanju šumskim resursima i njegovoj kontroli budući da šuma predstavlja opšte dobro svih građana Crne Gore.

Da bi se gore navedeno postiglo, Ministarstvo i Uprava za šume će ojačati tehničko-kadrovske kapacitete za komuniciranje s javnošću, kao i izraditi i sprovesti samu Strategije komunikacije s javnošću sa ciljem poboljšanja javnog mnjenja o šumama i šumarstvu, i sa jasnim ciljevima, aktivnostima i očekivanim rezultatima. Strategija komunikacije s javnošću je dokument koji bi trebalo da definiše konkretne ciljeve, načine kako do njih doći i rezultate

koji treba postići implementacijom strategije. Ciljevi pomenute strategije moraju se bazirati na sljedećim smjernicama:

- Informisanje partnera u šumarstvu na svim nivoima o osnovnim karakteristikama ključnih dokumenata ovog sektora, kao i o ostalim predloženim aktivnostima, koje će formirati okvir za dalji njegov razvoj. Državne institucije nadležne za pitanja šumarstva treba da su upoznate sa njihovom presudnom ulogom u procesu informisanja cjelokupne javnosti.
- Promovisanje potrebe za boljim sistemom u šumarstvu i koristima održivog korišćenja šuma kao značajnog prirodnog resursa.
- Pružanje blagovremenih i relevantnih informacija o aktivnostima u šumarstvu svim partnerima u šumarstvu kako bi se uključili i podstakli da daju doprinos oblikovanju novog modela savremenog šumarstva, a naročito da bi dali doprinos izradi ključnih dokumenta (Nacionalna strategija šumarstva, Nacionalni šumarski program, Zakon o šumama...).
- Podizanje svijesti donosioca odluka i opšte javnosti o potrebi uspostavljanja i realizacije boljeg sistema u šumarstvu u skladu sa konceptom održivog razvoja.
- Obezbeđivanje sveukupno istaknute uloge šuma putem odgovarajuće kampanje vidljivosti usmjerene na ciljnu javnost, sa posebnim fokusom prema Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Upravi za šume.

Izjava o politici 34. Finansiranje

Sve funkcije u šumarstvu u sadašnje vrijeme finansiraju se iz prihoda od koncesija i nedrvnih proizvoda. Pri tome jedan dio troškova pokrivaju sami korisnici šuma, a javne funkcije koje obavlja Uprava za šume finansiraju se preko naknada za korišćenje koje plaćaju korisnici državnih šuma, naknade za sječu drveta u privatnim šumama i taksa za nedrvne proizvode, koje se ubiraju preko Poreske uprave, a alociraju se preko državnog budžeta. Ostale funkcije šuma, koje se ne odražavaju na tržištu u monetarnom smislu, predstavljaju znatnu ekonomsku i socijalnu korist za državu, ali se teško mogu naplatiti kao usluge ili preko taksi i naknada.

Sadašnji nivo skupljenih naknada dovoljan je za osnovno funkcionisanje javnih službi šumarstva, a neće biti dovoljan za ispunjavanje svih ciljeva ove politike. Osim 30% koje primaju lokalne zajednice za lokalne puteve i seosku infrastrukturu, prihod od naknada za korišćenje šuma i prodaje drveta na licitacijama biće namijenjen ispunjavanju Nacionalnog šumarskog programa, a zbog javnog interesa i opšte korisnih funkcija, u budućnosti investirće se još dodatna budžetska sredstva na osnovu valorizacije tih funkcija. U okviru Nacionalnog šumarskog programa, Uprava za šume će da koristi ova sredstva za rad same Uprave, za nacionalnu inventuru šuma, izradu planova, proširenu reprodukciju, uzgoj, obnovu i zaštitu šuma, realizaciju ekoloških i socijalnih funkcija, primjenu i razvoj novih oblika gazdovanja i međunarodnih

Lista zadataka

- Formiranje Nacionalnog šumarskog programa sa dogoročnim planom finansiranja pojedinih komponenti
- Finansijska podrška razvoju udruženja, istraživanja, obrazovanju, obnovu i uzgoj šuma, izgradnji puteva i razvoju preduzetništva u sektoru šumarstva
- Valorizacija netržišnih funkcija šuma
- Godišnje formiranje budžeta Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprave za šume prema programima

konvencija, program izgradnje i održavanja šumskih puteva, podršku rada udruženja na području šumarstva, podizanje javne svijesti i druge zadatke predviđene zakonom, ovom politikom i Nacionalnim šumarskim programom.

Pored budžetskih sredstava određenih za program šumarstva, uspostaviće se mehanizam za kanalisanje sredstava iz međunarodnih izvora za ulaganje u šume. Pri tom prioritet će biti sredstva donatora i sredstva povezana sa borbom protiv klimatskih promjena. Način dodjele tih sredstava biće određen u Nacionalnoj šumarskoj strategiji, na osnovu konsultacije sa Nacionalnim savjetom za šumarstvo.

Izjava o politici 35. Međunarodna saradnja

Kao strana u međunarodnim Konvencijama i sporazumima Vlada Crne Gore mora da kreira kapacitet i pokrene svoje resurse da bi učestvovala u međunarodnom dijalogu o šumama i da bi ispunila svoje preuzete obaveze. Međunarodnu saradnju treba zasnovati na glavnim prioritetima Nacionalne politike upravljanja šumama i šumskim zemljištima.

Na svom putu ka Evropskoj Uniji Crna Gora može da ima koristi od regionalne saradnje sa ostalim Balkanskim zemljama, naročito sa državama članicama i ostalim zemljama kandidatima. Naučene lekcije i razmjena iskustava u razvoju šumarstva u tim zemljama mogle bi da budu korisne za razvoj sektora. Prioritetno područje za saradnju sa susjednim zemljama je borba protiv šumskih požara.

Da bi se odgovorilo na povećane zadatke u međunarodnoj saradnji u šumarstvu, Ministarstvo će ojačati institucionalni kapacitet i ljudske resurse, kao i investiranje u intenzivnu obuku i obrazovanje stručnjaka i eksperata koji će biti sposobni da uspješno učestvuju u međunarodnom dijalogu.

Povećanje regionalne i međunarodne saradnje u šumarstvu, naročito u obrazovanju, istraživanju i obuci smatra se značajnim instrumentom za ostvarivanje strateških ciljeva u sektoru šumarstva. Ograničeno i fokusirano partnerstvo, prije nego veliki opšti programi, osiguraće uspješnije akademsko partnerstvo.

Lista zadataka
☐ Učešće u međunarodnim procesima
☐ Implementacija međunarodnih konvencija
☐ Bilateralna i regionalna saradnja sa susjednim zemljama
☐ Zajednički projekti

7 NAČINI IMPLEMENTACIJE

7 Načini implementacije

Nacionalnu politiku upravljanja šumama i šumskim zemljištima će prvenstveno realizovati Ministarstvo odgovorno za šumarstvo, i Uprava za šume, uz tijesnu saradnju sa svim partnerima u sektoru, uključujući privatni sektor, lokalne zajednice, NVO i relevantna Ministarstva.

Ključni aspekti implementacije obuhvataju sljedeće:

7.1 Sektorsko planiranje

Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima će se implementirati **Nacionalnom šumarskom strategijom** koja zajedno s ovom politikom slijedi preporuke Ministarske konferencije o zaštiti šuma u Evropi u vezi sa Nacionalnim šumarskim programima. Strategija utvrđuje kratkoročne, srednjoročne i dugoročne ciljeve i programe za područja rada i regione, bavi se kritičnim pitanjima po redoslijedu prioriteta, određuje višegodišnji budžetski program i daje osnovu za detaljne godišnje planove rada i budžete. Strategijom će se detaljnije definisati organizacione i institucionalne uloge i odgovornosti da bi se prilagodili novoj viziji koja je navedena u ovoj Nacionalnoj politici, a promjene će se reflektovati u novim pravnim i operativnim okvirima.

Kao neposredni prvi korak, Ministarstvo će pripremiti Godišnji plan za operacionalizaciju ove Nacionalne politike, koji će definisati ciljeve, koji se mogu nadgledati i ostvariti u jednoj godini, kao i odgovornosti za implementaciju.

7.2 Finansiranje sektora šumarstva

Nacionalni šumarski program finansiraće se preko

a) višegodišnjeg programa i godišnjeg budžeta sektora šumarstva, koji će usvojiti sadašnji pristup programskog budžetiranja Vlade,

b) mehanizma za kanaliziranje međunarodnih sredstava.

Budžetski program će zavisiti od ostvarenih naknada za višenamjensko korišćenje šuma i očekivanja su da će se one postepeno povećavati, kako od opštekorisnih funkcija šuma, tako i povećanja same tržišne vrijednosti drvne mase. Pored toga će se tražiti dodatni resursi od međunarodnih partnera za razvoj da bi se podržale prioritetne investicije, kada su postojeći resursi nedovoljni i u okviru mehanizama Kyoto protokola za naknadu za akumulaciju CO₂ u šumama. Veći dio reforme ekonomskog sektora šumarstva poteći će iz investicija u razvoj privatnog sektora. Iako je predviđeno da će to doći iz privatnog sektora, Vlada će obezbijediti ciljnu podršku privatnom sektoru radi promovisanja konkurentnosti i brzog povećanja proizvodnje i sigurnosnih standarda. Ova podrška će se obezbijediti u vidu stvaranja pozitivne investicione klime, pružanja relevantnih usluga, novih finansijskih inicijativa, uklanjanja smetnji na tržištu, jasnog funkcionisanja budžetskog programa šumarstva i transparentnih i odgovornih sistema i procedura Uprave za šume, naročito o tome kako sektor šumarstva pristupa šumskim resursima kao sirovini.

7.3 Međusektorska koordinacija

Koordinacija između Ministarstva koje je odgovorno za šumarstvo i ostalih relevantnih Ministarstava (naročito onih odgovornih za ekonomski razvoj, industriju, životnu sredinu i turizam, Kancelarije za održivi razvoj, itd.) ostvariće se uspostavljanjem stalne koordinacione strukture. Predviđeni Savjeti na nacionalnom i opštinskom nivou iz Izjave o politici 28. o partnerstvima, poslužiće kao glavni formalizovani mehanizmi za ostvarivanje međusektorske koordinacije. Osim toga, direktna koordinacija Ministarstva i Uprave za šume sa relevantnim tijelima biće poboljšana uspostavljanjem adekvatnih ljudskih i tehničkih kapaciteta za redovnu i efikasnu komunikaciju.

Bolje međusobno razumijevanje i saradnja između svih partnera u sektoru (Vlada, NVO, privatni sektor, zainteresovane međunarodne organizacije) postići će se programima obuke za sve učesnike i redovnim otvorenim forumima za razmjenu informacija između partnera u sektoru šumarstva.

7.4 Zakonodavstvo u šumarstvu

Vlada Crne Gore će analizirati i revidirati zakonski okvir za sektor šumarstva. Zakon o šumama iz 2000. godine biće analiziran u svjetlu ove šumarske politike i biće unesene izmjene i dopune kako bi se osiguralo da zakonski okvir omogućava njenu implementaciju. Analiza će, takođe, razmotriti Zakone o životnoj sredini, nacrt Zakona o divljači i lovstvu (2007), Zakon o vodama (2007), Zakon o lokalnoj samoupravi (2002) i ostale relevantne zakone, da bi se sasvim osigurala usklađenost među njima. Analiza i revizija zakona će takođe integrisati međunarodne sporazume, konvencije i ugovore, te ažurirati sektorski zakonski okvir.

7.5 Monitoring sektora

Smjernice definisane politikom i razrađene kasnije putem Nacionalne šumarske strategije redovno će nadgledati Ministarstvo, uz učešće opštinskih savjeta za šumarstvo i Nacionalnog savjeta za šumarstvo. Uticaji će se evaluirati na osnovu sljedećeg:

- Kvantiteta i kvaliteta osnove šumskih resursa, ekoloških i društvenih usluga koje ona omogućava;
- Održivog korištenja baze resursa;
- Ekonomskog rasta u privrednom sektoru koji je povezan sa šumarstvom;
- Smanjenja siromaštva među ruralnim stanovništvom čiji život zavisi od šuma.

Detaljniji pokazatelji koji prikazuju progres i uticaj biće dodati kao aneks Nacionalnoj šumarskoj strategiji. Podaci monitoringa biće uključeni u Šumarski geografski informacioni sistem, i redovno će se objavljivati.

Kontakt:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Rimski trg 46

81000 Podgorica

tel: 020/482 109

fax: 020/234 306

web: www.minpolj.vlada.cg.yu

Izradu Nacionalne politike upravljanja šumama i šumskim zemljištima pomogli su:

LUX-DEVELOPMENT

Luksemburška Agencija za razvojnu saradnju

SARADNJA - CRNA GORA - LUKSEMBURG

www.lux-development.lu

(preko FODEMO Projekta www.fodemo.com)

SNV Montenegro

SNV

Connecting People's Capacities

www.snvworld.org

